

Archeologierapport

Tongeren, Kloosterstraat 1

Verslag van de archeologische opgraving

Projectcode: 2024E175

VAN DE KONIJNENBURG, R. JANSSEN, J. en PAUWELS, D., (2024), Tongeren, Kloosterstraat 1, verslag van het archeologisch onderzoek, begeleiding van werken, RvdK-rapport 2024-07, Bree, D/2024/12654/07

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree (BE) - e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

Projectcode:	2024E175
Naam erkende archeoloog:	Rik van de Konijnenburg
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatiegegevens:	zie gegevens archeologienota: URI: https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/24531
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	zie gegevens archeologienota: URI: https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/24531
Kadastergegevens:	zie gegevens archeologienota: URI: https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/24531
Topografische kaart:	zie gegevens archeologienota: URI: https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/24531
Alle betrokken actoren:	Rik van de Konijnenburg (erkend archeoloog), Joan Janssen (archeoloog)
Betrokken personen buiten het project:	Dirk Pauwels, stadsarcheoloog Tongeren
Contact:	Rik.vandekonijnenburg@telenet.be , 0496 209 018

© 2024 RvdK, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: Rik van de Konijnenburg en Joan Janssen (tenzij anders vermeld)

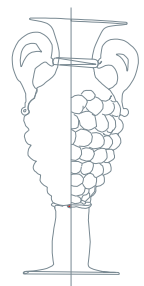
Tekeningen: Rik van de Konijnenburg

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2024/12654/07

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Werkput "plantgat" (diepte 80 cm)

0. INHOUDSTAFEL

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

- 1.1. WETTELIJK KADER
- 1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT
  - 1.2.1. Vraagstelling
  - 1.2.2. Randvoorwaarden
- 1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE
  - 1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie
  - 1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek
  - 1.3.3. Gebruikt materiaal
  - 1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek
  - 1.3.5. Inbreng specialisten
  - 1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering

2. ASSESSMENTRAPPORT

- 2.1. AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET PLANGEBIED
- 2.2. DE AANGELEGDE VLAKKEN
- 2.3. BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN LANDSCHAPPELIJK BOORONDERZOEK
- 2.4. CONFRONTATIE MET HET BUREAUONDERZOEK
- 2.5. BESLUIT EN SAMENVATTING

3. BIBLIOGRAFIE

- 3.1. LITERATUUR
- 3.2. INTERNETBRONNEN

4. LIJST VAN DE AFBEELDINGEN

5. BIJLAGEN

6. Fotolijst

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Wettelijk kader

Deze nota is het verslag van de archeologische begeleiding van werken zoals voorgeschreven in het programma van maatregelen toegevoegd aan archeologienota ID 24531. Het onderzoek werd uitgevoerd conform de bepalingen opgenomen in het programma van maatregelen toegevoegd aan de archeologienota: <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/24531>

Het projectgebied is gesitueerd in het centrum van Tongeren aan de Kloosterstraat nr 1. De projectzone met een oppervlakte van 115 m² ligt binnen de afgebakende archeologisch beschermde zone¹, net ten noorden van de Onze-Lieve-vrouwebasiliek.

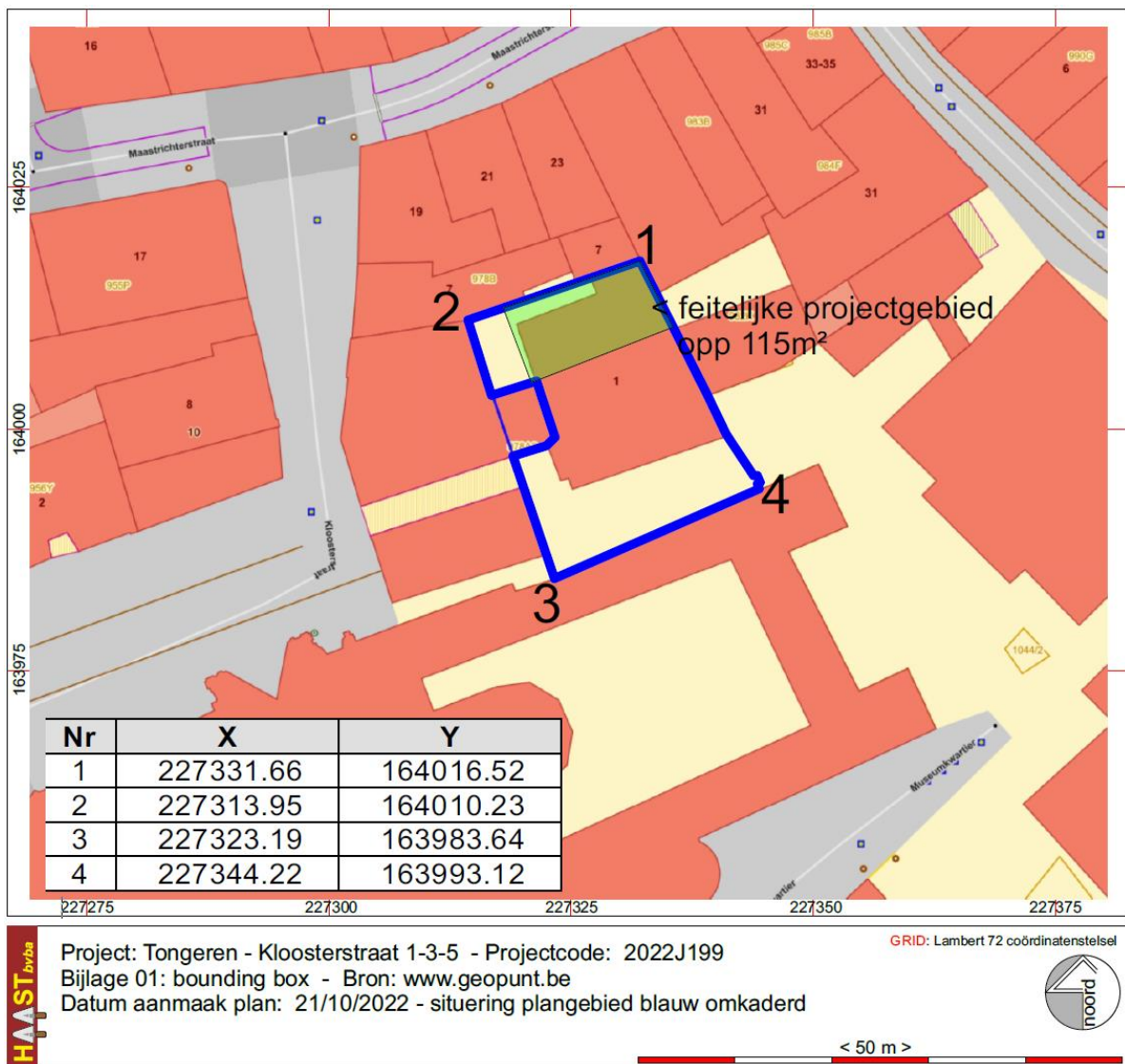

Fig. 1: bounding box, afbakening van het kadastrale perceel waarop de werken uitgevoerd werden (overgenomen uit archeologienota ID24531)

¹ Basiliek Onze-Lieve-Vrouw met omgeving, archeologisch geheel - <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/301296>

De begeleiding van werken en eventuele opgraving bestaat enerzijds uit het opgraven van de leidingensleuven en anderzijds de aanleg van funderingssleuven. Maar, bij aankomst op het terrein op 24/05/2024 bleken de leidingen al gelegd. Het leidingenplan komt echter niet overeen met het voorstel van aanleg van leidingen zoals opgenomen in archeologienota 24531.

Op aanbeveling van een stabiliteitsingenieur werd de bestaande betonplaat, ondervloer van een tegelvloer, centraal van oost naar west doorgezaagd en over een breedte van 75 cm verwijderd. Tegen de oostwand werd een driehoek uit de betonplaat gezaagd. In de sleuf die zo ontstond stootte men op een gekasseid wegdek met een funderingslaag van geel zand. De betonplaat meet 10 tot 12 cm dik, afhankelijk van het al dan niet ietwat verzakt zijn van de onderliggende kasseien. Het gekasseide deel samen met de funderingslaag van geel zand meet gemiddeld 12 tot 16 cm dik. Door het weghalen van het beton, de kasseien en de zanderige funderingslaag / vleilaag ontstond een sleuf van gemiddeld 25 cm diepte. Het is in die sleuf dat afvoerbuizen werden aangelegd. Vervolgens zal over de buizen en op de niet verwijderde betonvloer een nieuwe betonlaag gestort worden die eveneens zal dienen als fundering dienen voor een bijkomende muur aan de zuidzijde van het terrein op 2.20 m afstand van de noordgevel van het te behouden, bestaande gebouw ten zuiden van het projectgebied.

De andere nutsleidingen, elektriciteit, verwarming en water, zullen aangelegd worden op het nieuw aan te leggen betonnen dek waarop vervolgens chape zal aangebracht worden en ten slotte een afwerking in tegels.

In de zuidoostelijke hoek van het terrein werd, onder begeleiding, een plantput gegraven tot 80 cm onder het niveau van de bestaande betonvloer.

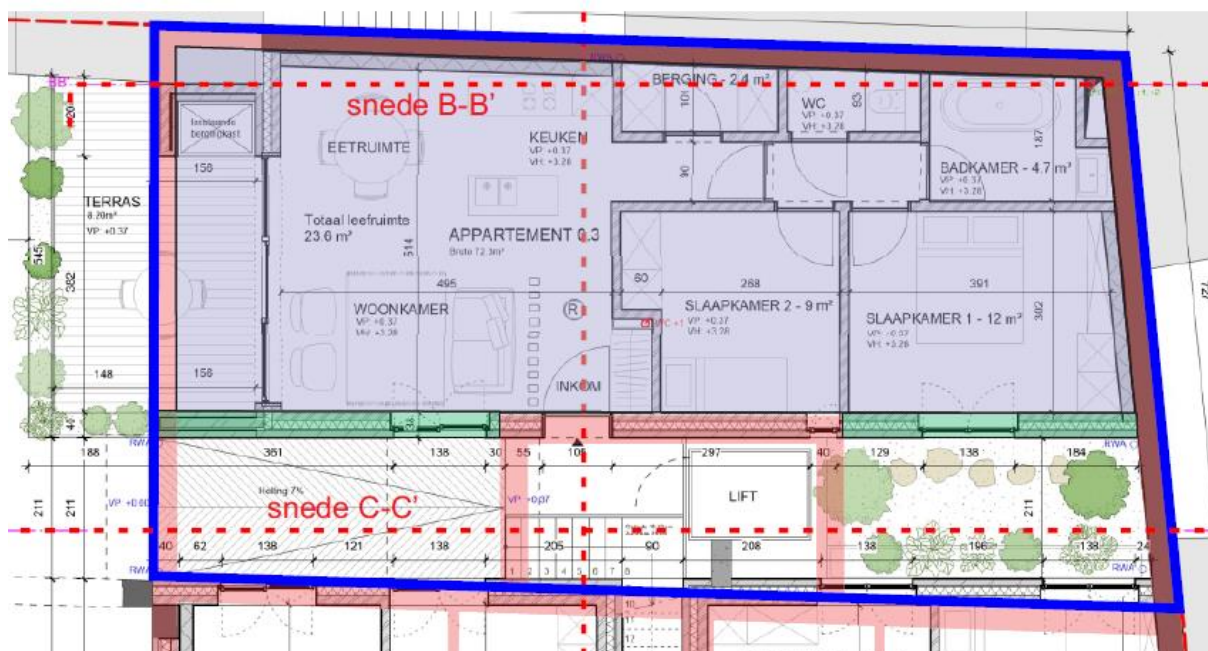
Wat betreft de liftkoker werd een bestaande trap uitgebroken met behoud van de omringende muren. Het rechthoekig gat dat zo ontstond zal gebruikt worden als liftkoker zonder verdere graafwerken.

Door de wijziging in werkwijze, aanleg van afvoerbuizen in een andere richting en op een veel geringere diepte dan oorspronkelijk gepland, én het behoud van de bestaande betonnen ondervloer als ondervloer voor en bijkomende betonvloer die meteen als fundering zal dienen voor de te bouwen muur, bleef de begeleiding van werken beperkt tot de aanleg van de plantput in de zuidoostelijke hoek van het terrein.

De leidingensleuf raakte immers nergens een archeologisch interessant niveau en bleef beperkt tot het verwijderde van recent aangelegde structuren; een betonnen ondervloer, een laag kasseien en de funderingslaag / vleilaag van die kasseien.

Omdat de aannemer van werken samen met de ingenieurs van oordeel waren dat bij het aanleggen van de afvoerbuizen het archeologisch vlak zeker niet geraakt zou worden, had men die buizen al grotendeels aangelegd vooraleer de archeologische begeleiding werd opgeroepen.

Ter plaatse hebben wij dan vastgesteld dat de aanleg van die afvoerbuizen inderdaad en effectief het archeologisch vlak niet geraakt noch verstoord heeft. Het is echter, en dat is achteraf ook duidelijk gemaakt aan de aannemer en ontwikkelaar, de archeoloog die bepaalt of er al dan niet sprake is van een archeologisch niveau en in hoeverre er begeleiding of al dan niet een opgraving noodzakelijk is.

Rood: bestaande te hergebruiken funderingen
 Groen: nieuw te gieten funderingen
 Blauw: nieuwe betonnen vloerplaat

Fig 2: bouwplan met aanduidingen van de aan te leggen funderingen (groen ingekleurd) zoals opgenomen in archeologienota 24531

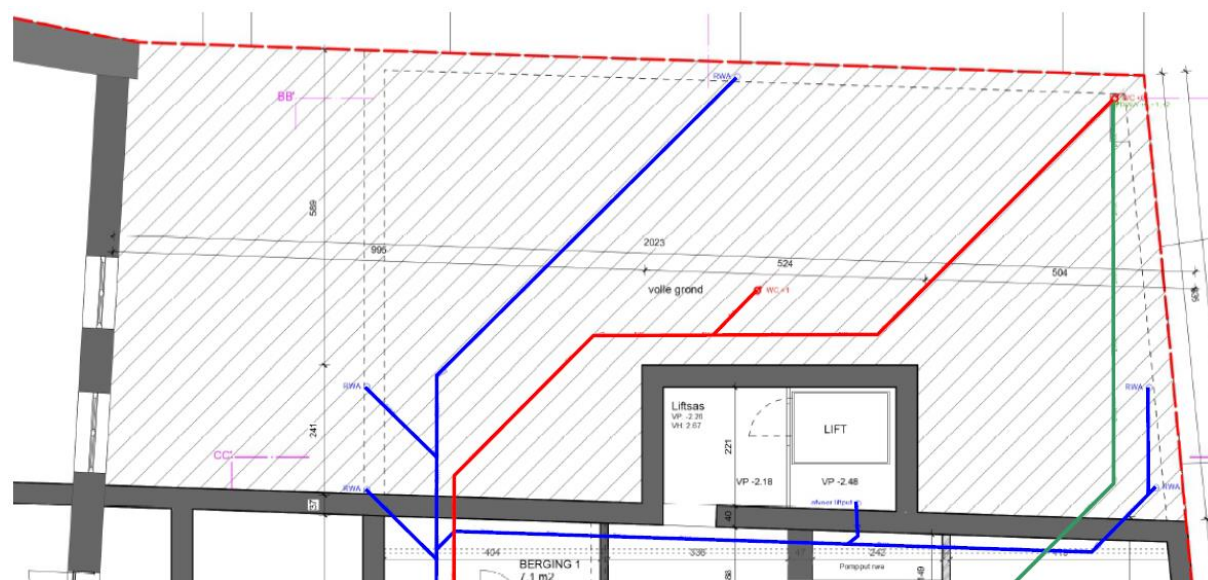

Fig 3: bouwplan met aanduidingen van de aan te leggen leidingen zoals opgenomen in archeologienota 24531

Fig 4: het terrein gefotografeerd bij aankomst op 24/05/2024 en details van de leidingensleuven

Fig. 5: de leidingensleuf met een klein deel van het gekasseide oppervlak onder de betonnen ondervloer

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

Het doel van de archeologische opgraving is om een kenniswinst te genereren over de geschiedenis van Tongeren en in het bijzonder de Romeinse stad en de middeleeuwse omgeving van de basiliek, het gebruik van het projectgebied in het verleden, de bewaring, gaafheid en informatiewaarde van eventueel aanwezige sporen en de verstoringen binnen de grenzen van het plangebied. Tevens zou het onderzoek een bijdrage kunnen leveren aan ambachten, het stratennet en de ontwikkeling van gebouwen in het Romeinse Tongeren.

Voor het onderzoek werden de volgende onderzoeksvragen opgesteld (archeologienota ID 24531):

Landschappelijke context:

- Beschrijf de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw van het terrein.
- Wat is de stratigrafie van de site?

Sporen

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Werd de 4de-eeuwse zwarte laag, die algemeen in de omgeving al aangetroffen werd, aangetroffen en zo ja:
  - o Uit wat is de Romeinse zwarte laag opgebouwd?
  - o Is er een stratigrafie in de zogenaamde 'zwarte laag'?
  - o Zijn er sporen zichtbaar in deze laag?
  - o Wat is de datering en ruimtelijke spreiding ervan binnen het projectgebied?
- Zijn er sporen te herkennen? Wat is hun aard (functie), datering, verspreiding en ruimtelijke samenhang?
- Zijn er structuren in samen horende sporen te herkennen? Wat is hun aard (functie), datering, verspreiding en ruimtelijke samenhang?
- Hoe was het gebied ruimtelijk ingericht? Is er sprake van een planmatige inrichting van dit stadsdeel? Zo ja wat is de aard en de datering van deze inrichting?
- Welke evolutie is vast te stellen in de gebruikte bouwtechniek en plattegronden?
- Werd het terrein genivelleerd/geterasseerd voorafgaandelijk of na een bewoningsfase? Zijn er keermuren of terrasmuren aanwezig?
- Zijn er naast bewoningssporen en structuren ook sporen die wijzen op artisanale activiteiten? Zo ja, • wat is de datering, de aard en de omvang (kleinschalig, eigen gebruik vs grootschalig, marktgericht) van deze activiteiten?
  - o Is er een samenhang waar te nemen tussen deze sporen onderling enerzijds en deze sporen en de bewoningssporen anderzijds?
  - o Guioth heeft in 1844 gesmolten ijzer- en loodresten gevonden: zijn er sporen van metaalbewerking? ovens? leemwinning? Komen er kuilen voor met sterk organische vulling, of met concentraties aan dierenbotten?
- Hoe eindigde iedere bewoningsfase (brand, afbraak, verbouwing,...)? Zijn er sporen van de stadsbranden van 1677 n. Chr., ca. 275 n. Chr., ca. 175 na Chr. en 69 n. Chr. te herkennen in de stratigrafie?
- Zijn er elementen aanwezig die kunnen bijdragen aan een preciezere datering van de minder goed gekende 2de- en 3de-eeuwse stadsbrand?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Hebben er andere specifieke activiteiten in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?

- Zijn er archeologische sporen of vondsten aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met de recentere ((post-)middeleeuwse) bouwgeschiedenis van het terrein? Indien sporen uit de middeleeuwen of recentere perioden worden aangetroffen, kan er een relatie gelegd worden met de Proosdij?
- Gelet op de ligging van het projectgebied in de directe omgeving van de O.-L.-V.-Kerk, indien er menselijke resten aanwezig zijn: wat is de datering, de context en een mogelijke verklaring voor de aanwezigheid?
  - Komen er geïsoleerde inhumaties voor? Zoals skeletten, of delen van skeletten, in putten, grachten, funderingssleuven, afvallagen, vloeren..?

De vondsten:

- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Wat kan er op basis van het organisch en anorganisch vondstmateriaal gezegd worden over de datering, de functie en de aard van de activiteiten/bewoning die op de site hebben plaatsgehad?
- Gelet op de vondst van een epitaaf in de directe omgeving van het projectgebied, zijn er vondstcontexten die als een 'rituele' depositie omschreven kunnen worden?

Natuurwetenschappelijk onderzoek

- Wat zijn, bondig samengevat, de resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek?

Interpretatie vindplaats (ruimtelijke evaluatie)

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Tongeren?
- Wat is de relatie van de aangetroffen sporen met de Romeinse stadsindeling in insulae?
- Wat is de relatie van de aangetroffen sporen met het omliggende Middeleeuwse en Romeinse wegennet?
- Wat is de relatie van de omliggende Romeinse en Middeleeuwse gekende erfgoedwaarden, met name de Proosdij, de monasteriummuur en de 4de-eeuwse stadsomwalling?

1.2.2. Randvoorwaarden zoals geformuleerd in archeologienota ID24531:

De opgraving moet worden uitgevoerd in goede terreinomstandigheden. Dit betekent o.m. dat:

- *het terrein vrij is van alle obstakels*
- *de weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten. De erkende archeoloog en/of de archeoloog-veldwerkleider voorziet een scenario voor het geval de opgraving moet worden uitgesteld omwille van slechte weersomstandigheden.*
- *de erkende archeoloog en/of de archeoloog-veldwerkleider doet een voorstel de veldstrategie aan te passen indien de terreinomstandigheden dit vereisen.*
- *bij een langdurige opschorting (>1 maand) door de erkende archeoloog en/of de archeoloog-veldwerkleider maatregelen voorgesteld worden om de degradatie van alle aanwezige sporen tegen te gaan.*
- *de opgravingszone visueel en/of fysiek is afgescheiden van andere zones waar eventueel werken uitgevoerd worden.*
- *de erkende archeoloog en/of tenminste de archeoloog-veldwerkleider een duidelijk zicht heeft op eventueel aanwezige leidingen.*
- *de werf is ingericht conform de vigerende wetgevingen inzake arbeid, bodemverzet en veiligheid.*

- *er duidelijke afspraken zijn tussen de erkende archeoloog en/of de archeoloog-veldwerkleider en zijn/haar opdrachtgever over:*
  - *wie de kraan levert;*
  - *de stockage en/of afvoer van de grond;*
  - *wie de bemaling voorziet in geval van wateroverlast;*
  - *het terug dichten van de putten en herstel terrein;*
  - *eventuele communicatie met de pers.*

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

Eerder hebben we al uitgebreid beschreven welke wijzigingen er in het bouwplan en vooral de aanleg van leidingen en funderingen werden genomen. Die wijzigingen werden genomen na vaststellingen op het terrein en vooral op basis van een stabiliteitsonderzoek. Daaruit werd geconcludeerd dat de bestaande betonnen vloer voldoende draagkracht en sterkte had en heeft om nieuwe funderingen te dragen. Er worden met andere woorden geen nieuwe funderingssleuven gegraven; nieuwe funderingen worden niet aangelegd, opstaand muurwerk zal aangezet worden op een betonnen ondervloer die op de bestaande betonnen vloer zal worden gegoten.

Derhalve bleef de begeleiding van werken beperkt tot de aanleg van een plantput in de zuidoostelijke hoek van het terrein. Gelet op de aanwezigheid van een betonvloer en een laag kasseien werd besloten de put eerst machinaal aan te leggen. De betonplaat werd daarvoor doorgeslepen en verwijderd op de plek waar de plantput moest komen.

Tijdens het archeologisch onderzoek werden geen bodemstalen opgenomen voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek. Ook werden geen vondsten ingezameld aangezien alle aangetroffen vondsten van recente tot zeer recente oorsprong zijn.

De registratie van de profielkolommen gebeurde conform de Code van Goede Praktijk.

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

Het veldwerk, de archeologische opgraving, werd uitgevoerd door 1 archeoloog en 1 archeoloog-assistent. Voor de foto's van de profielkolommen werd de projectcode 2024E175 gebruikt.

1.3.3. Gebruikt materiaal

De plantput werd deels handmatig uitgegraven met schoppen, deels machinaal met een 7-tons minigraver met een gave graafbak van 1,20 m breedte.

De locatie van de werkput, samen met de niveaus van de aangelegde vlakken werden ingemeten met een ALTUS APS-NR2 gps-toestel met een afwijking van 0,5 tot 1 cm horizontaal en verticaal van 0,8 tot 1,2 cm.

1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek

Niet van toepassing

1.3.5. Inbreng specialisten

Dhr. Dirk Pauwels, stadsarcheoloog bij de stad Tongeren, bracht een bezoek aan de site en gaf mee advies met betrekking tot de aangetroffen bodemlagen en structuren.

1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing

2. ASSESSMENTRAPPORT

Voor het assessment van het projectgebied wordt verwezen naar archeologienota ID24531. Aangezien er geen stalen of vondsten zijn ingezameld tijdens het archeologisch onderzoek ter plaatse is hiervan ook geen assessment opgenomen in dit verslag.

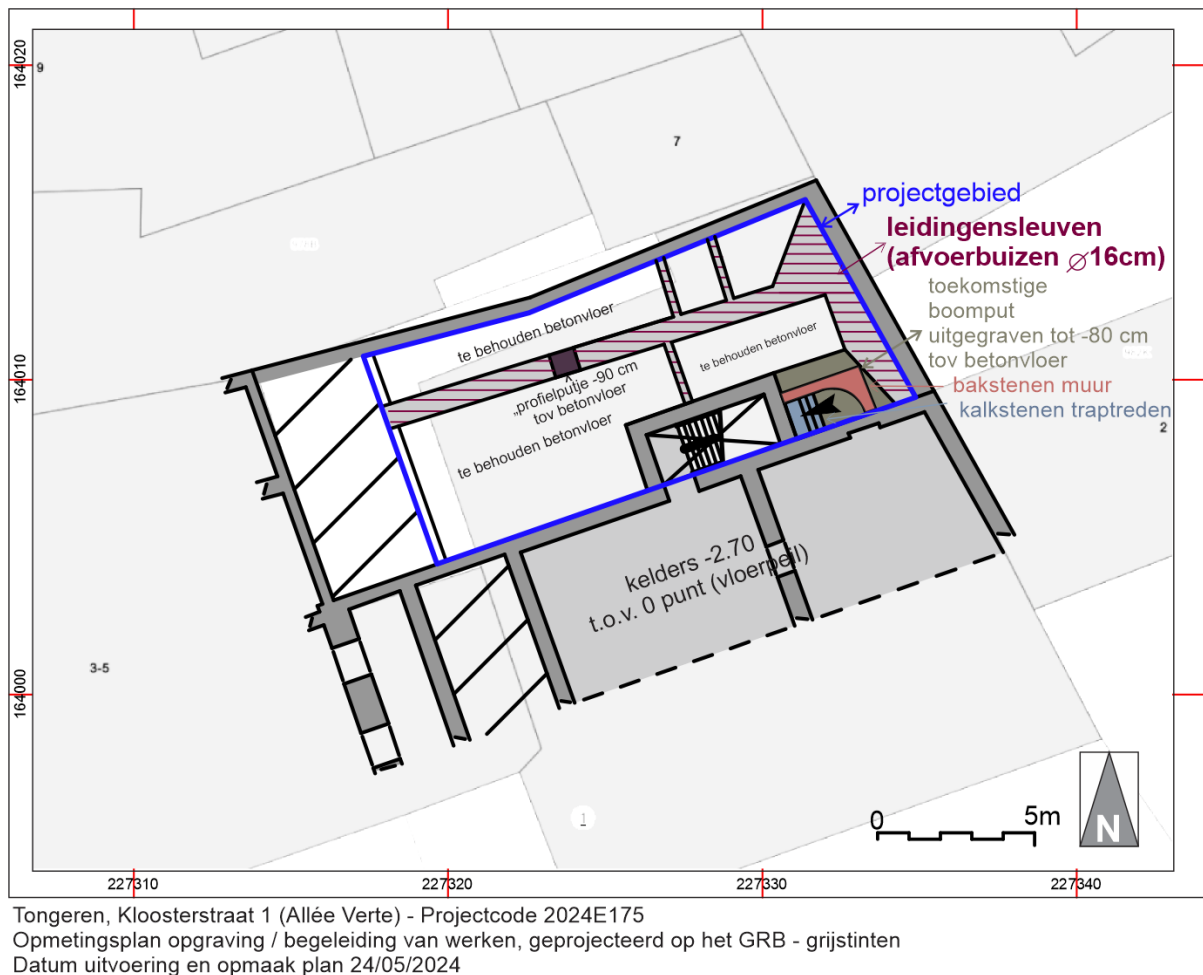

Fig. 6: alle-sporenplan, opmeting van het terrein

2.1. Aardkundige opbouw van het plangebied

Er werden twee bodemprofielen geregistreerd. Een eerste in de leidingensleuven ongeveer centraal in de projectzone en een tweede bodemprofiel is de noordzijde van de plantput in de zuidoostelijke hoek van het terrein.

In de **centrale profielput**, uitgegraven tot een diepte van 90 cm konden 5 lagen onderscheiden worden:

Laag 1: 0 – 13 cm, top is een betonnen ondervloer variërend in dikte van 10 tot 13 cm

Laag 2: -13 tot -30 cm, vleilaag (funderingslaag), geel van kleur (zand), en kasseien wegdek

Laag 3: -30 tot -40 cm, donkerbruine tot donkergrijze aarde, lemig, fijnkorrelige textuur met sporadisch bijmenging van baksteenpuin en heel sporadisch een kiezelsteentje

Laag 4: -40 tot -50/52 cm, bruine aarde, lemig, fijnkorrelige textuur, redelijk sterk vermengd met fragmenten van maastrichtersteen (mergel), sporadisch baksteenpuin en heel sporadisch een kiezelsteentje

Laag 5: -52 tot -90 cm, bruine aarde, lemig en fijnkorrelig van textuur, vaste structuur, vermengd met kleine fragmenten maastrichtersteen (mergel), heel sporadisch een baksteenfragmentje en een grove kiezelsteen. In deze laag werd ook een klein restant van een rubberen buis aangetroffen

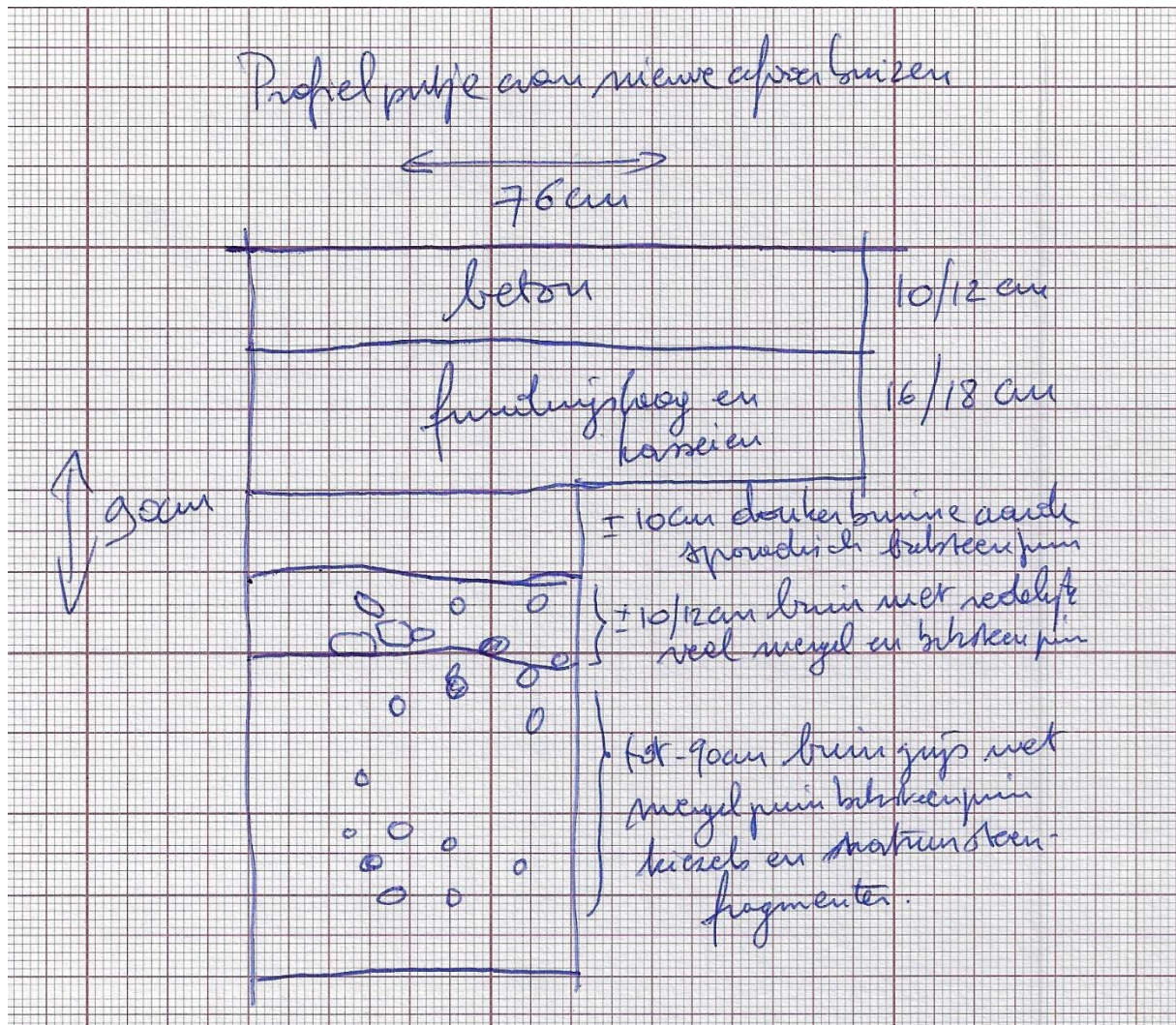

Fig. 7: veldtekening van het centrale bodemprofiel

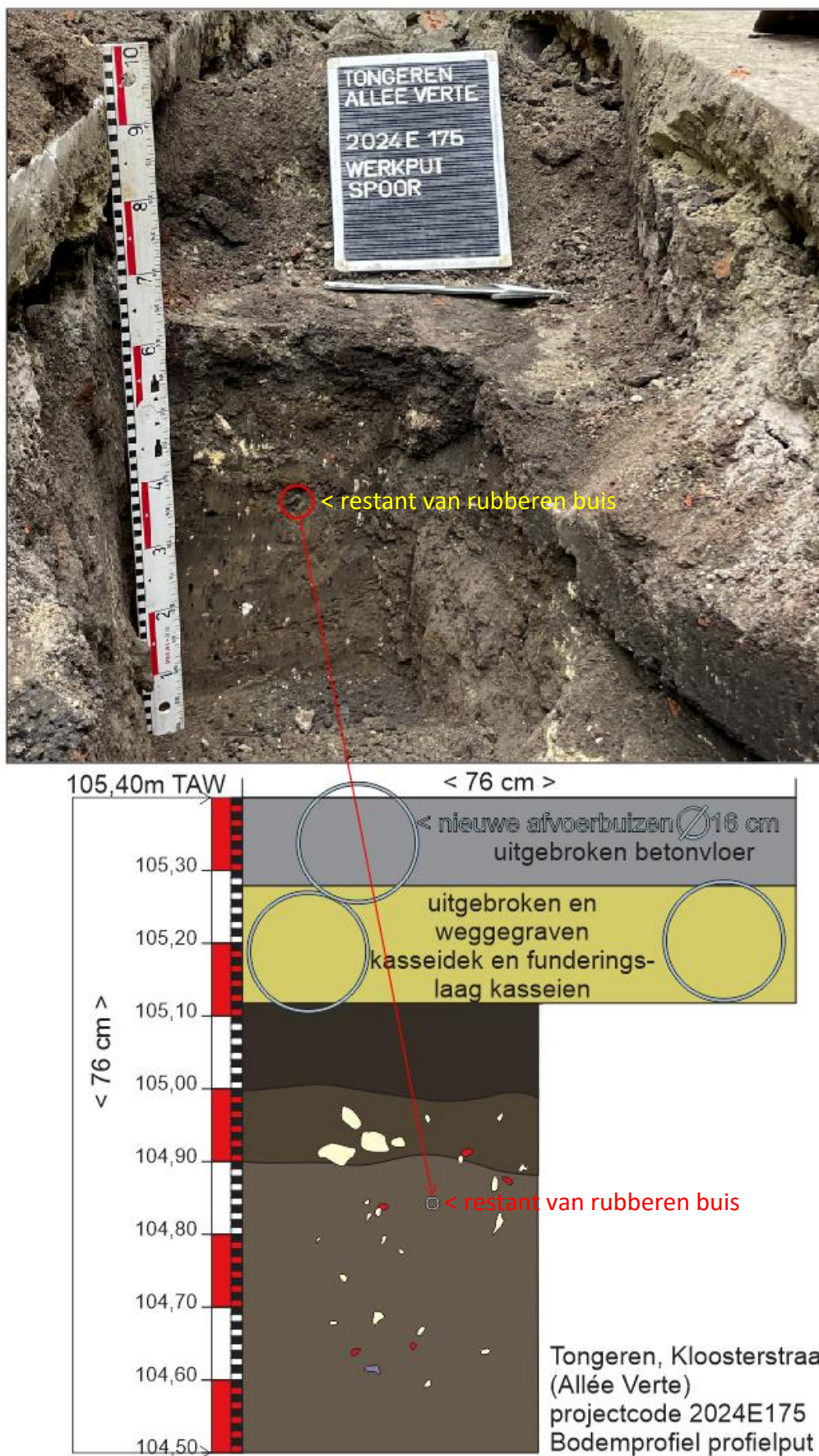

Fig. 8: foto van het centrale bodemprofiel en ingekleurde tekening ervan

Het tweede bodemprofiel werd genomen ter hoogte van de plantput in de zuidoostelijke hoek van het terrein, meer bepaald de noordwand van de put. De andere zijden waren telkens (restanten) van bakstenen constructies.

Laag 1: 0 – 10 cm, top is een betonnen ondervloer variërend in dikte van 10 tot 13 cm

Laag 2: -13 tot -20/22 cm, vleilaag (funderingslaag), geel van kleur (zand), en kasseien wegdek, aan de linkerkant van het profiel is de zandlaag uitgediept tot -30 cm voor de aanleg van een nutsleiding (rubberen buis). Aan de rechterkant wordt deze vleilaag doorsneden door een greppel, die reikt tot -45 cm, waarin een grèsbuis steekt (keramische afvoerbuis)

Laag 3: -20/22 tot -30 cm, rood van kleur, laag geconcentreerd baksteengruis aan de linkerkant van het profiel doorsneden door de greppel van de rubberen buis, aan de rechterkant van het profiel doorsneden door de greppel van de keramische buis

Laag 4: -30 tot -42 cm, concave kuil van 47 cm breed waarvan de vulling bestaat uit cementgruis met baksteenfragmenten/-fragmentjes, aan de top en grotendeels ook in laag 3, een rechthoekige volledige baksteen, afmetingen 8 x 4 cm. Zeer korrelige, losse structuur waardoor deze laag bleef afbrokkelen

Laag 5: bruin tot bruinrijze lemige laag met baksteenfragmenten, stukjes maastrichtersteen (mergelpuin) en zelfs her en der een fragment van een keramische buis (grèsbuis). Fijnkorrelige textuur, lemige grond, redelijk vaste structuur.+

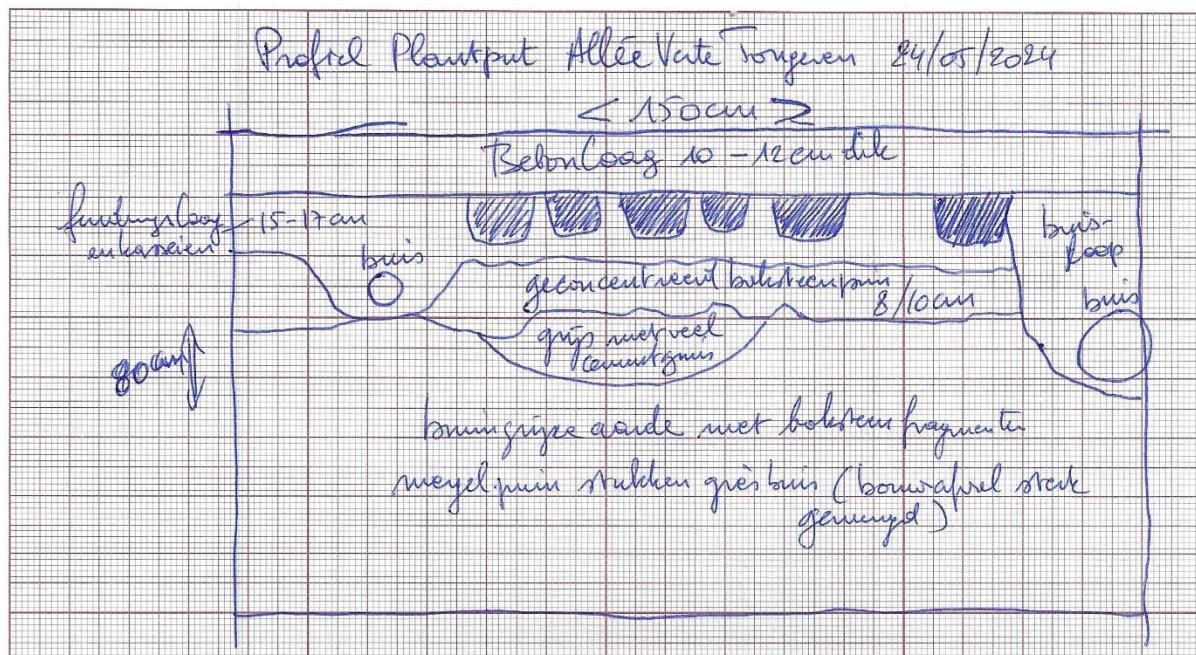
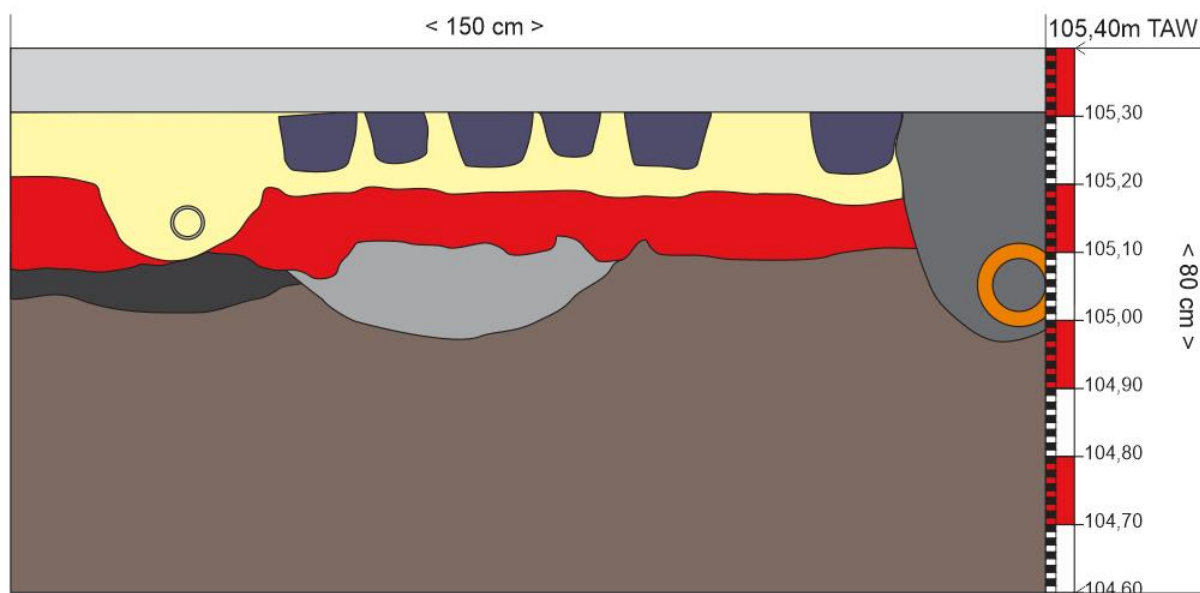

Fig. 9: veldtekening van het bodemprofiel van de plantput

Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte) - projectcode 2024E175 - Bodemprofiel plantput / boomput

Fig. 10: foto van het profiel van de plantput en ingekleurde tekening ervan

Zowel uit het bodemprofiel centraal in de projectzone als uit het bodemprofiel van de plantput kan afgeleid worden dat het terrein voor de aanleg van de kasseien al verstoord werd door grondwerken en mogelijk afbraakwerken. Gelet op het puin, een mengeling van baksteenfragmenten en mergel, kan dit te maken hebben met de afbraak van een oudere constructie en/of de bouw van het gebouw dat grenst aan de zuidzijde van de projectzone, de voormalige bistro De Bazilik. Noch in de ene, noch in de andere profielput werden dateerbare vondsten of ander dateerbaar materiaal in de vorm van organische resten aangetroffen. Er werden dan ook geen bodemstalen genomen temeer omdat wat betreft de leidingensleuven de puinlagen niet geïmpacteerd worden en omdat aan de plantkuil er een te groot vermoeden is dat het hier om recente verstoringen gaat die mogelijk ook te maken hebben met de bouw van het pand aan de zuidzijde van de projectzone. Mogelijk maken de verstoringen deel uit van de bouwwerf en/of de put die gegraven werd voor de bouw van de trapconstructies (cfr. Infra, bespreking van de vondsten in de plantput).

2.2. Voorafgaandelijke werfcontroles

Voorafgaand aan de feitelijke graafwerken voor aanleg van leidingen en funderingen werd de werf tweemaal bezocht met het oog op mogelijke ingrepen die een archeologisch niveau zouden kunnen beschadigen.

Die controles vonden plaats op 24 april 2024 en op 7 mei 2024. Op 24 april was men enkel bezig in het ten zuiden aanpalende pand. Op 7 mei was de aanbouw in de projectzone afgebroken en de keldertrap was volledig uitgebroken met uitzondering van de omringende bakstenen muren. De bodem van de keldertrap was ondertussen uitgebroken en vervangen door een betonnen vloer. Dit keldergat / -trap wordt in de nieuwbouw een liftkoker.

Fig. 11: het terrein zoals aangetroffen op 7/05/2024

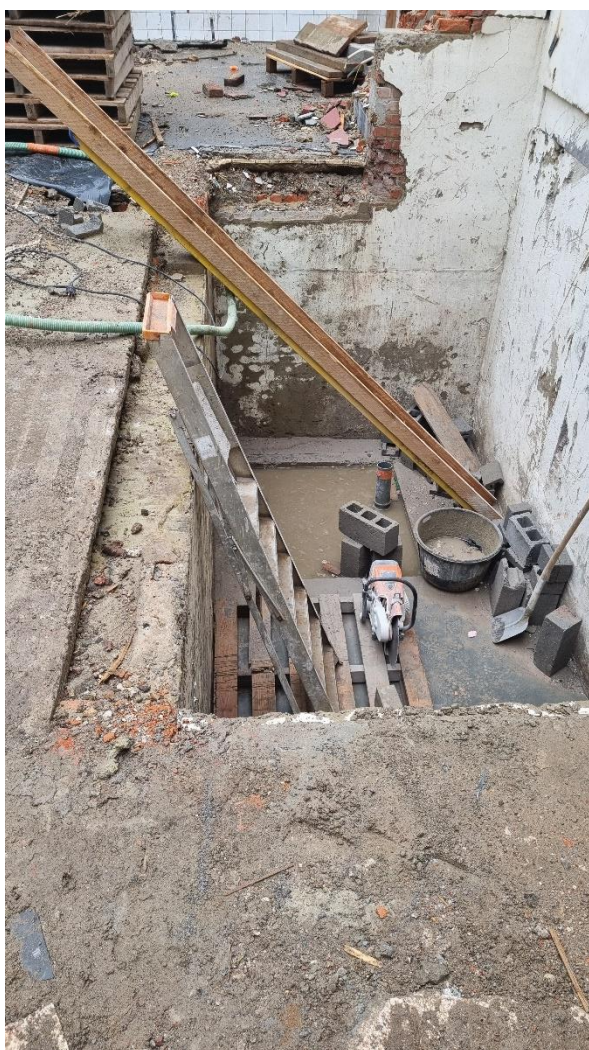

Fig. 12: het keldergat waar de trap uitgebroken werd

2.3. De aangelegde vlakken

Op 24 mei 2024 werden de graafwerken voor de leidingensleuven en de plantput gecontroleerd en begeleid. Wat betreft de leidingensleuven kan moeilijk gesproken worden van een aangelegd, archeologisch vlak. Het aangelegde vlak is niet meer dan het deels binnen het projectgebied verwijderen van de vleilaag / funderingslaag van het gekasseide vlak en daarop werden de afvoerbuizen aangelegd; Hierbij werd geen archeologisch vlak geraakt. Ook bij controle van het opgeschoonde vlak werd geen enkele aanwijzing aangetroffen van archeologische sporen en/of archeologisch waardevolle voorwerpen. Het aangelegde vlak is in feite zelfs het eerder al aangelegde vlak voor het kasseien van dit voormalig binnenkoertje. De kasseien sluiten bovendien aan bij de gekasseide steeg aan de oostzijde van het projectgebied.

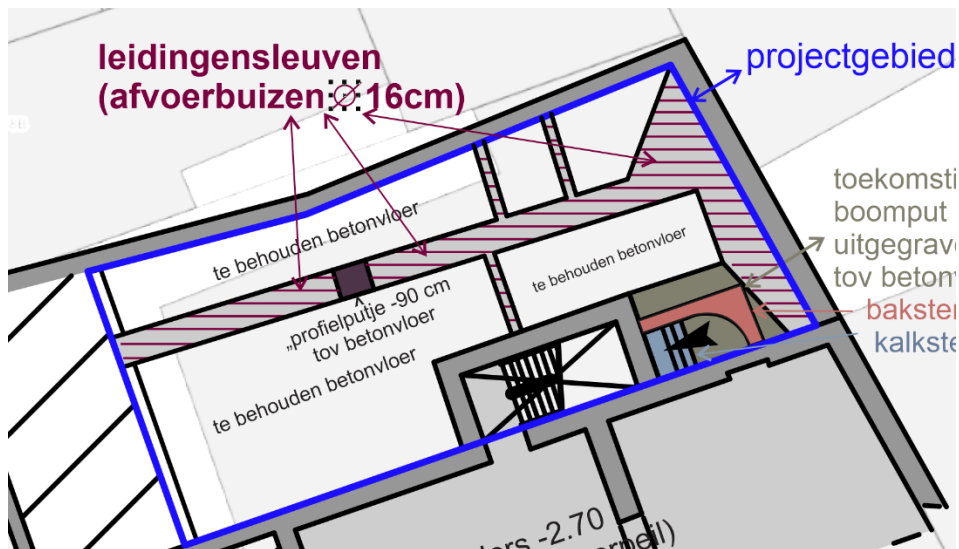

Fig. 13: detail uit het alle-sporenplan met aanduiding van de onze waar de afvoerbuizen zijn geplaatst (leidingensleuven)

Fig. 14: de afvoerbuizen centraal in de projectzone met aanduiding van de kasseien

Fig. 15: de afvoerbuizen aan de oostzijde van het projectgebied waar een driehoekig vlak werd aangelegd

In de zuidoostelijke hoek van het projectgebied werd tot een diepte van 80 cm onder het niveau van het betonnen vloerdek, gesitueerd op +105,40 m TAW, een plantput aangelegd. Bedoeling is dat dit een (zeer) klein binnentuintje wordt met aanplant van een boom/struik.

In eerste aanleg bleek, na verwijdering van de betonnen vloer en de kasseien, dit terreindeel bezaaid met baksteenafval en ander bouwpuin daaronder verscheen een kalkstenen balk van 20 x 20 cm breed en dik en 121 cm lengte. Die kalkstenen balk is de eerste nog aanwezige traptrede. Aan de noordzijde is de trap begrensd door een bakstenen muur. De bakstenen zijn 21 x 11 x 8 cm groot en gemetst met een gelige kalkmortel. Dit muurtje volgt de richting van de trap met aan de oostzijde een draai naar de kelderwand van het aanpalende gebouw. Bij het verder uitdiepen van de plantput werden nog 2 trap treden in kalksteen aangetroffen en kon vastgesteld worden dat het zijmuurtje een rechthoekige constructie is aan de buitenzijde maar aan de binnenzijde volgt dit de draaiing van de trap naar een deur. In de kelderwand zijn twee verticale deurstijlen in kalksteen zichtbaar. De vulling van de put bestond uit (recent) bouwpuin waaronder zelfs enkele fragmenten van dunne, industrieel gefabriceerde glanzende wandtegels. Ook in deze put werden geen waardevolle archeologische sporen en/of artefacten aangetroffen. De afbraak van deze toegang tot de kelder van het aanpalende gebouw kan geassocieerd worden met de aanbouw aan het zuidelijke pand van een bijkomende horeca-gerelateerde ruimte. Die aanbouw werd deels gerealiseerd rond 1964 en later verder uitgebreid blijkens de kadastrale mutatieschetsen uit 1964, 1973 en 2003².

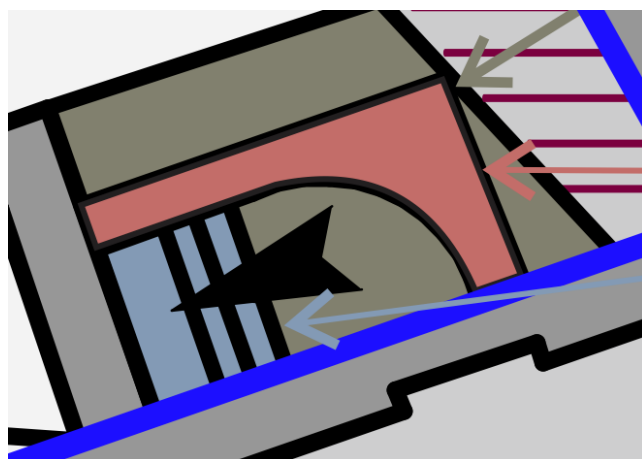

Fig. 16: detail uit het alle-sporenplan, opmetingsplan van het archeologisch onderzoek met aanduiding van de plantput

² Archeologienota ID 24531 ( ) pagina 36

Fig. 17: het eerst aangelegde vlak in de plantput

Fig. 18: het tweede aangelegde vlak in de plantput

Fig. 19: het derde aangelegde vlak
in de plantput

Fig. 20: recent tegelafval in de hoek van opvulling van de trapconstructie

Fig. 21: het vierde aangelegde vlak in de plantput

Fig. 22: het vierde aangelegde vlak met aanduiding van de kalkstenen deurstijlen

Fig. 23: De noordgevel van het ten zuiden aanpalend gebouw met links de plantput en aanduiding van de drie keldertoegangen waarvan de linkse (1) dichtgemetseld werd en het trappengat werd opgevuld (nu de plantput), centraal (2) een dichtgemetselde keldertoegang in het bestaande en tot liftkoker omgebouwde trappengat en rechts (3) de keldertoegang zoals die bestond tot voor de afbraak van de aanbouw in de projectzone.

Fig. 24: zicht op de westgevel van de afgebroken aanbouw

Fig. 25: binnenzicht van de afgebroken aanbouw

De werken aan de liftkoker bleven beperkt tot het uitbreken van de trap en het aanleggen van een nieuwe vloer in het keldergat. Op een bijkomende werfcontrole, uitgevoerd op 11/06/2024, bleek dat er tegen de bestaande wanden van het keldergat nieuwe muren zijn gemetseld met betonstenen.

Fig. 26: De liftkoker / trappengat zoals aangetroffen op 7/05/2024

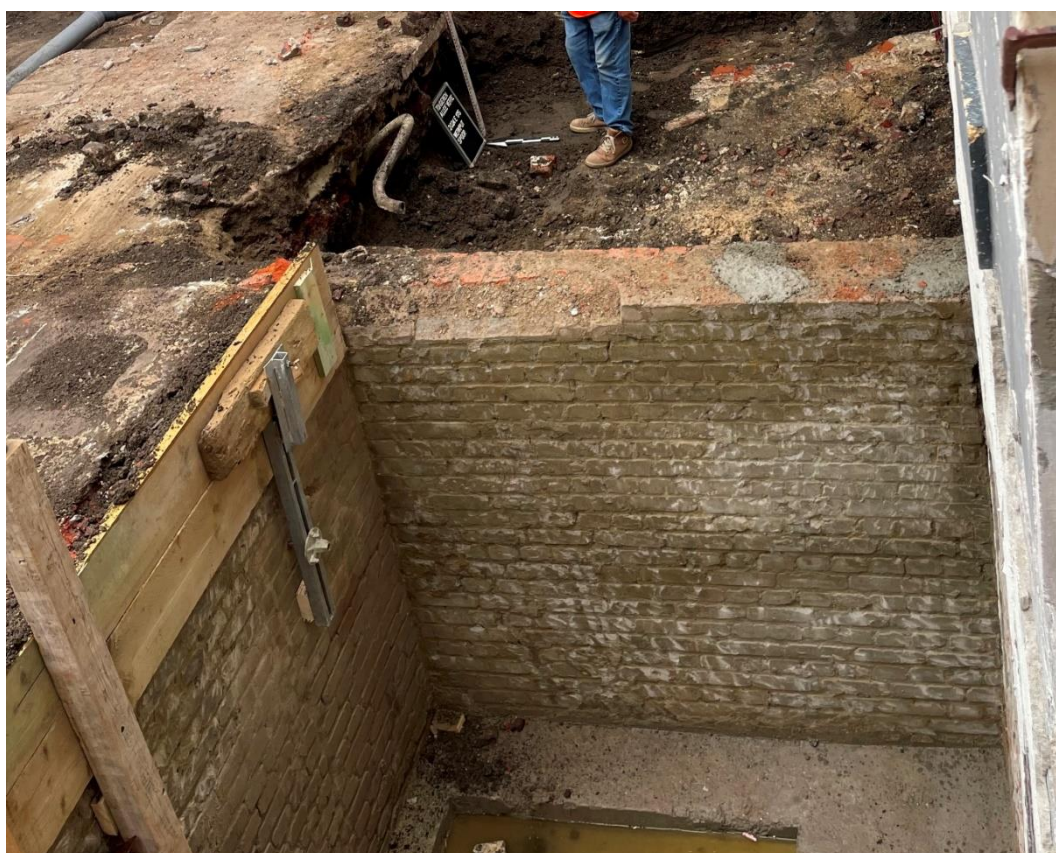

Fig. 27: De liftkoker / trappengat zoals aangetroffen op 24/05/2024, tijdens de begeleiding en uitgraving van de leidingensleuven en plantput

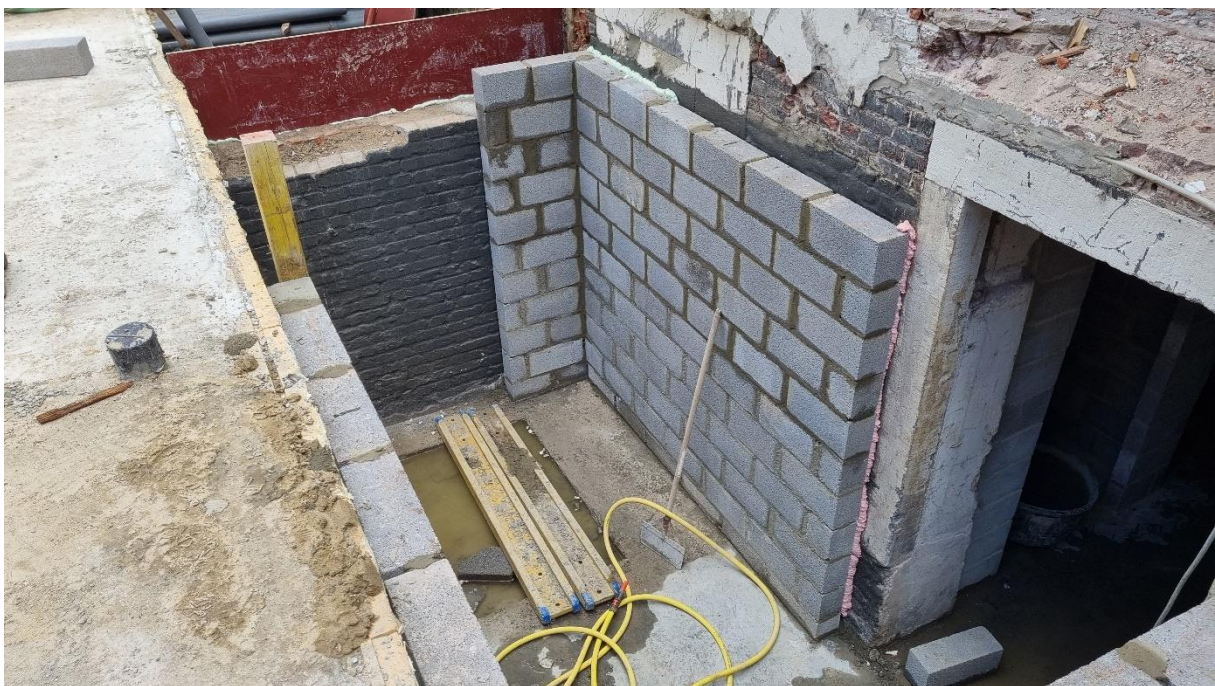

Fig. 28: De liftkoker / trappengat met de “voorzetmuren” in betonstenen zoals aangetroffen op 11/06/2024 bij een werfcontrole.

2.4. Beantwoording van de onderzoeksvragen zoals opgenomen in het programma van maatregelen van archeologienota ID 24531:

Zowel wat betreft landschappelijke context als wat betreft sporen en vondsten met archeologische waarde kan gesteld dat er niets aangetroffen werd dat enig antwoord kan bieden op de gestelde onderzoeksvragen. De leidingensleuven zijn te ondiep en de planput bleef beperkt tot het aantreffen van een oude keldertoegang tot het ten zuiden aanpalende gebouw. De zogeheten

“zwarte laag” werd niet aangetroffen. De aangetroffen bodemlagen zijn, wat betreft de opvulling in de plantput, te associëren met de bouw en afbraak van een keldertrap/-toegang behorend bij het ten zuiden aanpalende gebouw. Er werden geen middeleeuwse of Romeinse resten / sporen / artefacten aangetroffen, noch sporen van de stadsbranden. Het projectgebied is wat betreft de plantput in feite niet meer dan de bouwput van die trap enerzijds en anderzijds het opvullen van die toegang tot de kelder.

Er kan dus op geen enkele vraag een antwoord geformuleerd worden bij gebrek aan archeologisch relevante sporen met betrekking tot postmiddeleeuwse, middeleeuwse en /of de Romeinse bebouwing, grondgebruik of enige vorm van artisanale activiteit binnen het projectgebied.

Bij gebrek aan en afwezigheid van archeologisch relevante sporen en bodemlagen werden er ook geen bodemstalen genomen en zijn er ook geen verdere natuurwetenschappelijke onderzoeken gepland.

De gestelde vragen:

Landschappelijke context:

- *Beschrijf de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw van het terrein.*
- *Wat is de stratigrafie van de site?*

Sporen

- *Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?*
- *Werd de 4de-eeuwse zwarte laag, die algemeen in de omgeving al aangetroffen werd, aangetroffen en zo ja:*
  - *Uit wat is de Romeinse zwarte laag opgebouwd?*
  - *Is er een stratigrafie in de zogenaamde ‘zwarte laag’?*
  - *Zijn er sporen zichtbaar in deze laag?*
  - *Wat is de datering en ruimtelijke spreiding ervan binnen het projectgebied?*
- *Zijn er sporen te herkennen? Wat is hun aard (functie), datering, verspreiding en ruimtelijke samenhang?*
- *Zijn er structuren in samen horende sporen te herkennen? Wat is hun aard (functie), datering, verspreiding en ruimtelijke samenhang?*
- *Hoe was het gebied ruimtelijk ingericht? Is er sprake van een planmatige inrichting van dit stadsdeel? Zo ja wat is de aard en de datering van deze inrichting?*
- *Welke evolutie is vast te stellen in de gebruikte bouwtechniek en plattegronden?*
- *Werd het terrein genivelleerd/geterasseerd voorafgaandelijk of na een bewoningsfase? Zijn er*

- keermuren of terrasmuren aanwezig?*
- *Zijn er naast bewoningssporen en structuren ook sporen die wijzen op artisanale activiteiten? Zo ja,*
    - *wat is de datering, de aard en de omvang (kleinschalig, eigen gebruik vs grootschalig, marktgericht) van deze activiteiten?*
    - *Is er een samenhang waar te nemen tussen deze sporen onderling enerzijds en deze sporen en de bewoningssporen anderzijds?*
    - *Guioth heeft in 1844 gesmolten ijzer- en loodresten gevonden: zijn er sporen van metaalbewerking? ovens? leemwinning? Komen er kuilen voor met sterk organische vulling, of met concentraties aan dierenbotten?*
  - *Hoe eindigde iedere bewoningsfase (brand, afbraak, verbouwing,...)? Zijn er sporen van de stadsbranden van 1677 n. Chr., ca. 275 n. Chr., ca. 175 na Chr. en 69 n. Chr. te herkennen in de stratigrafie?*
  - *Zijn er elementen aanwezig die kunnen bijdragen aan een preciezere datering van de minder goed gekende 2de- en 3de-eeuwse stadsbrand?*
  - *Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?*
  - *Hebben er andere specifieke activiteiten in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?*
  - *Zijn er archeologische sporen of vondsten aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met de recentere ((post-)middeleeuwse) bouwgeschiedenis van het terrein? Indien sporen uit de middeleeuwen of recentere perioden worden aangetroffen, kan er een relatie gelegd worden met de Proosdij?*
  - *Gelet op de ligging van het projectgebied in de directe omgeving van de O.-L.-V.-Kerk, indien er menselijke resten aanwezig zijn: wat is de datering, de context en een mogelijke verklaring voor de aanwezigheid?*
    - *Komen er geïsoleerde inhumaties voor? Zoals skeletten, of delen van skeletten, in putten, grachten, funderingssleuven, afvallagen, vloeren..?*

De vondsten

- *Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?*
- *Wat kan er op basis van het organisch en anorganisch vondstmateriaal gezegd worden over de datering, de functie en de aard van de activiteiten/bewoning die op de site hebben plaatsgehad?*
- *Gelet op de vondst van een epitaaf in de directe omgeving van het projectgebied, zijn er vondstcontexten die als een 'rituele' depositie omschreven kunnen worden?*

Natuurwetenschappelijk onderzoek

- *Wat zijn, bondig samengevat, de resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek?*

Interpretatie vindplaats (ruimtelijke evaluatie)

- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Tongeren?*
- *Wat is de relatie van de aangetroffen sporen met de Romeinse stadsindeling in insulae?*
- *Wat is de relatie van de aangetroffen sporen met het omliggende Middeleeuwse en Romeinse wegennet?*
- *Wat is de relatie van de omliggende Romeinse en Middeleeuwse gekende erfgoedwaarden, met name de Proosdij, de monasteriummuur en de 4de-eeuwse stadsomwalling?*

2.5. Confrontatie met het bureauonderzoek

Besluit en advies zoals geformuleerd in het bureauonderzoek (archeologienota ID 24531):

Advies:

Er zijn directe aanwijzingen voor het archeologisch potentieel van het projectgebied. In 1844 werden in de directe nabijheid van de projectzone opgravingen uitgevoerd door dhr. Guioth waarvan de resultaten gepubliceerd werden door F. Driesen in 1851. Vraag is echter of hij – Guioth – binnen de projectzone opgravingen heeft uitgevoerd of net niet aangezien het op plan uit de publicatie van Driesen geen sporen van muurwerk zijn ingetekend die reiken tot binnen de projectzone. De hoek van het muur valt net buiten het projectgebied, de muur die Driesen toeschreef aan het Romeinse castellum maar die later bleek toe te behoren deels aan de tweede Romeinse omwalling uit de 4de eeuw, het noord – zuid georiënteerde deel, en deels, het oost-west georiënteerde deel, cfrt de interpretatie van S. Vandewal en zou toebehoren aan de 10de-eeuwse monasteriummuur.

Ondanks de onwetendheid omtrent het opgravingsareaal van dhr. Guioth en aangezien de projectzone gelegen is binnen de 2de-eeuwse en 4de-eeuwse stadsmuren van de Romeinse stad Tongeren en gesitueerd is op een insula waarin reeds bewoningssporen werden aangetroffen, blijft er een zeer hoge kans op het aantreffen van bewoningssporen uit de Romeinse Tijd binnen de projectzone. Welke soort sporen aangetroffen kunnen worden is moeilijk voorspelbaar. Het archeologische potentieel wordt bepaald door de specifieke stad-situatie. Nagaan welke archeologische indicatoren in de directe omgeving aanwezig zijn kan daarom in een stadscontext misleidend zijn omdat elk huis, elk gebouw, elke plek bij wijze van spreken, haar eigen geschiedenis en ontwikkeling kan hebben ten gevolge van allerlei factoren; eigenaars, ambachten, branden, watersnood, functie, etc. Kleinere archeologische relictten zoals beerputten, waterputten, funderingsresten of andere sporen en zelfs artefacten kunnen een betekenisvolle bijdrage leveren tot de kennis met betrekking tot de historische ontwikkeling van de stad, de leefgewoonten van haar inwoners, hun ambachtelijke bedrijvigheid, hun sociale welstand en eventueel zelfs economische relaties.

Uit de historische kaarten en oudere luchtfoto's blijkt de projectzone onbebouwd te zijn geweest in de postmiddeleeuwse periode tot de tweede helft van de 20ste eeuw. Maar, gelet op de nabijheid van de 10de-eeuwse muur van het monasterium is het niet uit te sluiten dat er ook sporen uit de Middeleeuwen worden aangetroffen.

De hoogste verwachting is echter te stellen naar sporen uit de Romeinse periode; bewoningssporen, sporen van brand(en), eventueel ambachtelijke activiteit. in de zone van de geplande nieuwbouw kan een funderingsrestant/uitbraakspoor van de Laat Romeinse stadsmuur (is hier later de monasteriummuur) aangetroffen worden, of eerder -en misschien waarschijnlijker- nog sporen van een opgevolde Laat Romeinse gracht. De geplande werken zijn niet echt diep, maar het is zeker denkbaar dat deze relicten wel worden aangesneden in de nutsleidingensleuven die het projectgebied van NO nr ZW doorkruisen.

Samengevat kan het archeologisch potentieel als volgt worden ingeschat:

Steentijd: zeer laag tot onbestaande gelet op de stedelijke context waardoor, als er al steentijdsite zou aanwezig geweest zijn, die door bouw- en sloopactiviteiten in een stadscontext volledig verstoord zullen zijn

Metaaltijden: zeer laag tot onbestaande omdat binnen een stedelijke context bodemsporen (paalkuilen, afvalkuilen) sterk verstoord kunnen zijn door bouw- en sloopwerken zeker indien in latere perioden kelders gebouwd zouden zijn. Sporen uit de overgang van Metaaltijden naar Romeinse tijd zijn echter niet geheel uit te sluiten.

Romeinse Tijd: zeer hoog aangezien het projectgebied in het centrum van de Romeinse stad Tongeren gesitueerd is op een insula dichtbij één van de cardo's die het centrum van noord naar zuid doorkruisten en omdat het projectgebied mogelijk doorkruist wordt door de 4de-eeuwse stadsomwalling, mogelijk zelfs annex gracht.

Middeleeuwen: matig tot hoog gelet op de stedelijke context maar ook omwille van de mogelijke aanwezigheid van sporen van de 10de-eeuwse muur van het monasterium. Het is ook niet uitgesloten dat gedurende de Middeleeuwen aan de buitenzijde van de muur al civiele activiteit plaatsvond.

Post-Middeleeuwen – hedendaagse Tijd: eerder laag aangezien het terrein onbebouwd was in die perioden en in de tweede helft van de 20ste eeuw bebouwd werd. Het is onbekend welke impact de bouwwerken van het te slopen gebouwendeel gehad heeft op de bodem.

De impact op het bodemarchief is eerder beperkt enerzijds gelet op de beperkte oppervlakte, slechts 115 m², anderzijds omdat de bodemingrepen beperkt blijven tot de aanleg van riolering en het gieten van twee bijkomende, korte, oost-west georiënteerde funderingsstroken. Desalniettemin kunnen ook deze werken vernietigend zijn voor aanwezige archeologische erfgoedwaarden die mogelijk kunnen leiden tot kennisvermeerdering met betrekking tot de ontwikkeling van Tongeren als Romeinse en Middeleeuwse stad.

De gangbare onderzoeksmethoden zijn allemaal niet toepasbaar binnen het projectgebied gelet op de huidige bebouwing. Mede gelet op de toch erg beperkte oppervlakte van het projectgebied, slechts 115 m², wordt via het programma van maatregelen een eerste archeologische evaluatie van het terrein opgelegd doormiddel van begeleiding van de sloopwerken vanaf maaiveldniveau en vervolgens door een opgraving van de zones waarin grondwerken zullen plaatsvinden die een impact kunnen hebben op het archeologisch niveau. De graafwerken noodzakelijk voor de aanleg van

nutsleidingen en aanleg van nieuwe funderingsstroken en eventueel de vloeropbouw dienen met andere woorden beschouwd te worden als een archeologische opgraving en dienen uitgevoerd te worden door archeologen.

Onderzoeksmethode: Begeleiding van Werken (opgraving)

Mede gelet op de toch erg beperkte oppervlakte van het projectgebied, slechts 115 m², wordt via het programma van maatregelen een eerste archeologische evaluatie van het terrein opgelegd doormiddel van begeleiding van de sloopwerken vanaf maaiveldniveau en vervolgens door opgraving in de zones waar de werken impact op de bodem en het bodemarchief zullen hebben. De graafwerken noodzakelijk voor de aanleg van nutsleidingen en aanleg van nieuwe funderingsstroken en vloeropbouw dienen met andere woorden opgevat te worden als een archeologische opgraving en uitgevoerd te worden door archeologen.

Tijdens het controlebezoek op 7 mei was de bovenbouw volledig afgebroken en waren de vloertegels verwijderd. De trap naar de kelder die centraal aan de zuidzijde van het projectgebied gesitueerd was, was uitgebroken, maar de ommuring, een rechthoek gemetseld in bakstenen, was behouden. De vloer van de keldertrap was vervangen door een betonvloer. Er kon meer niet vastgesteld worden of op deze zeer beperkte oppervlakte al dan niet archeologische sporen zouden geraakt zijn. Maar, de uitvoerders van de werken verzekerden ons dat men enkel de bestaande bakstenen vloer had uitgebroken en een nieuwe betonvloer had gegoten op de fundering van de uitgebroken bakstenen vloer. Dit kan ook afgeleid worden uit het feit dat de nieuwe vloer tegen de bakstenen ommuring van het keldergat aansluit; er is geen onderschoeiing van die muren zichtbaar.

Fig. 29: aansluiting van de nieuwe betonvloer in het trappengat bij de bakstenen ommuring

Wat betreft de leidingensleuven kunnen we, bij herhaling, enkel stellen dat daarvoor de zandlaag waarin de kasseien geplaatst werden, werd opgeschoond. Er werd niet gegraven in de donkergrijze onderlaag en in het aangelegde vlak kon geen enkel archeologisch spoor waargenomen worden. Her en der werd wel wat baksteenpuin aangetroffen maar dat puin zou eerder gelinkt kunnen worden aan de bouw en de bouwwerf van het pand ten zuiden palend aan de projectzone. De “herkenbare” baksteenfragmentjes leken immers industrieel aangemaakte bakstenen die qua vorm en kleur vergelijkbaar of gelijk waren aan de bakstenen gebruikt in het aanpalende gebouw. Er werd niet dieper gegraven of beter de afvoerbuizen werden niet dieper aangelegd omdat men tijdens de werken besloot om de bestaande betonvloer zoveel mogelijk te behouden en na aanleg van de afvoerbuizen te overgieten met een nieuwe betonnen ondervloer. Bij een controlebezoek aan de werf op 11/06/2024 bleek dit ook daadwerkelijk zo te zijn uitgevoerd.

Nieuwe betonvloer

Oude betonnen ondervloer

Fig. 30: detail van de nieuw gegoten betonvloer op de oude ondervloer met nog de afdruk van de tegels, de afwering van dat oude vloerniveau

In de plantput in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied werd enkel een buiten gebruik gestelde buitentrapp naar de kelder van het aanpalende gebouw aangetroffen. De traptreden waren nog bewaard evenals de omringende bakstenen muur. Het trappengat was opgevuld met recent tot zelfs zeer recent puin. Het bodemprofiel van deze plantput wijst ook op recente vergravingen zonder archeologisch waardevolle sporen en/of artefacten. Meer dan waarschijnlijk, zelfs heel zeker is de bodemopbouw aan de noordzijde van de plantput het resultaat van de bouw van de keldertrap en algemeen een deel van de bouwwerf van het pand palend aan de zuidzijde van het terrein, de voormalige bistro “de Basilik”. De kasseien die zich onder de oude betonnen ondervloer bevinden liggen op gelijk niveau met de kasseien van d steeg ten westen van de projectzone. Ze vormden een onderdeel van de steeg, een doodlopend stukje steeg, aan de achterzijde van het gebouw “bistro de Basilik” voordat de nu afgebroken aanbouw gerealiseerd werd.

Fig. 31: zicht op de steeg ten westen van de projectzone en - andermaal - een detail van de kasseien onder de oude betonvloer

2.6. Besluit en samenvatting

Algemeen menen we te mogen besluiten dat de verwachting naar archeologisch erfgoed binnen het projectgebied als onbestaande moet ingeschat worden. Uit het bureauonderzoek bleek dat er een vrij hoge verwachting kon gesteld worden naar sporen uit de Romeinse Tijd en de middeleeuwen, met name sporen van bewoning en / of het stratenpatroon uit de Romeinse Tijd, met een hoge verwachting naar het aansnijden van de zogenaamde “zwarte laag”. Wat betreft de middeleeuwen was er een verwachting naar mogelijk sporen of zelfs het aansnijden van de 10de-eeuwse monasteriummuur. Maar, de leidingensleuven zijn dermate ondiep in de bodem en beperkt tot het niveau van de funderingslaag / vleilaag van het kasseien wegdek en het plantgat is beperkt tot de uitbraak tot een diepte van 80 cm onder de bestaande betonnen ondervloer van een oude trapconstructie bestaande uit een bakstenen wand met kalkstenen traptreden. Het bodemprofiel laat een opeenvolging van verschillende lagen zien die allemaal bouwpuin bevatten; baksteenpuin en brokken maastrichtersteen. Beide bouwmaterialen zijn ook gebruikt in het ten zuiden van de projectzone aanpalende gebouw. Dit scherpt het vermoeden aan dat de bodemlagen zoals aangetroffen restanten zijn van de bouwwerf van dat gebouw. Bovendien kon vastgesteld worden dat in die buitenwand van dat gebouw meerdere buiten-keldertoegangen waren. Die keldertoegangen bestaan allemaal uit “deuropeningen” met kalkstenen omlijstingen. Eén daarvan werd dus aangetroffen op de plaats waar een plantput werd aangelegd, twee andere zijn zichtbaar in het buitengebruik en tot liftkoker omgevomde trappengat en een vierde is gesitueerd ten westen daarvan. Er werden geen archeologisch waardevolle of significante sporen en/of artefacten aangetroffen hetgeen enkel het vermoeden versterkt dat het terrein deel uitmaakt en geroerd werd bij de bouw van het ten zuiden aanpalende gebouw, de voormalige bistro “de Basilik”.

Het terrein werd omwille van de afwezigheid van archeologische sporen en omwille van de zeer beperkte bodemingrepen, vooral naar diepte, vrijgegeven van verder archeologisch onderzoek.

Samenvatting

Aan de Kloosterstaat 1 in het centrum van Tongeren wordt de voormalige bistro “de Basilik” omgevormd tot een appartementencomplex.

De archeologienota met uitstel van veldwerk, raadpleegbaar via het loket onroerend erfgoed <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/24531> gaf aan dat binnen het projectgebied aan de Kloosterstraat in Tongeren er een gerede kans bestond op het aantreffen van sporen en artefacten uit de Romeinse en Middeleeuwse periode. In het programma van maatregelen toegevoegd aan archeologienota ID 24531 werd een begeleiding (opgraving) van werken voorzien. Maar, de uitgravingen bleken dermate ondiep in de bodem en beperkt tot het niveau van de funderingslaag / vleilaag van een oud kasseien wegdek en het plantgat is beperkt tot de uitbraak tot een diepte van 80 cm onder de bestaande betonnen ondervloer van een oude trapconstructie bestaande uit een bakstenen wand met kalkstenen traptreden. Het bodemprofiel laat een opeenvolging van verschillende lagen zien die allemaal bouwpuin bevatten; baksteenpuin en brokken

maastrichtsteen. Beide bouwmaterialen zijn ook gebruikt in het ten zuiden van de projectzone aanpalende gebouw. Dit scherpt het vermoeden aan dat de bodemlagen zoals aangetroffen restanten zijn van de bouwwerf van dat gebouw. Bovendien kon vastgesteld worden dat in die buitenwand van dat gebouw meerdere buiten-keldertoegangen waren. Die keldertoegangen bestaan allemaal uit “deuropeningen” met kalkstenen omlijstingen. Er werden geen archeologisch waardevolle of significante sporen en/of artefacten aangetroffen hetgeen enkel het vermoeden versterkt dat het terrein deel uitmaakt en geroerd werd bij de bouw van het ten zuiden aanpalende gebouw, de voormalige bistro “de Basilik”.

Het terrein werd omwille van de afwezigheid van archeologische sporen en omwille van de zeer beperkte bodemingrepen, vooral naar diepte, vrijgegeven van verder archeologisch onderzoek.

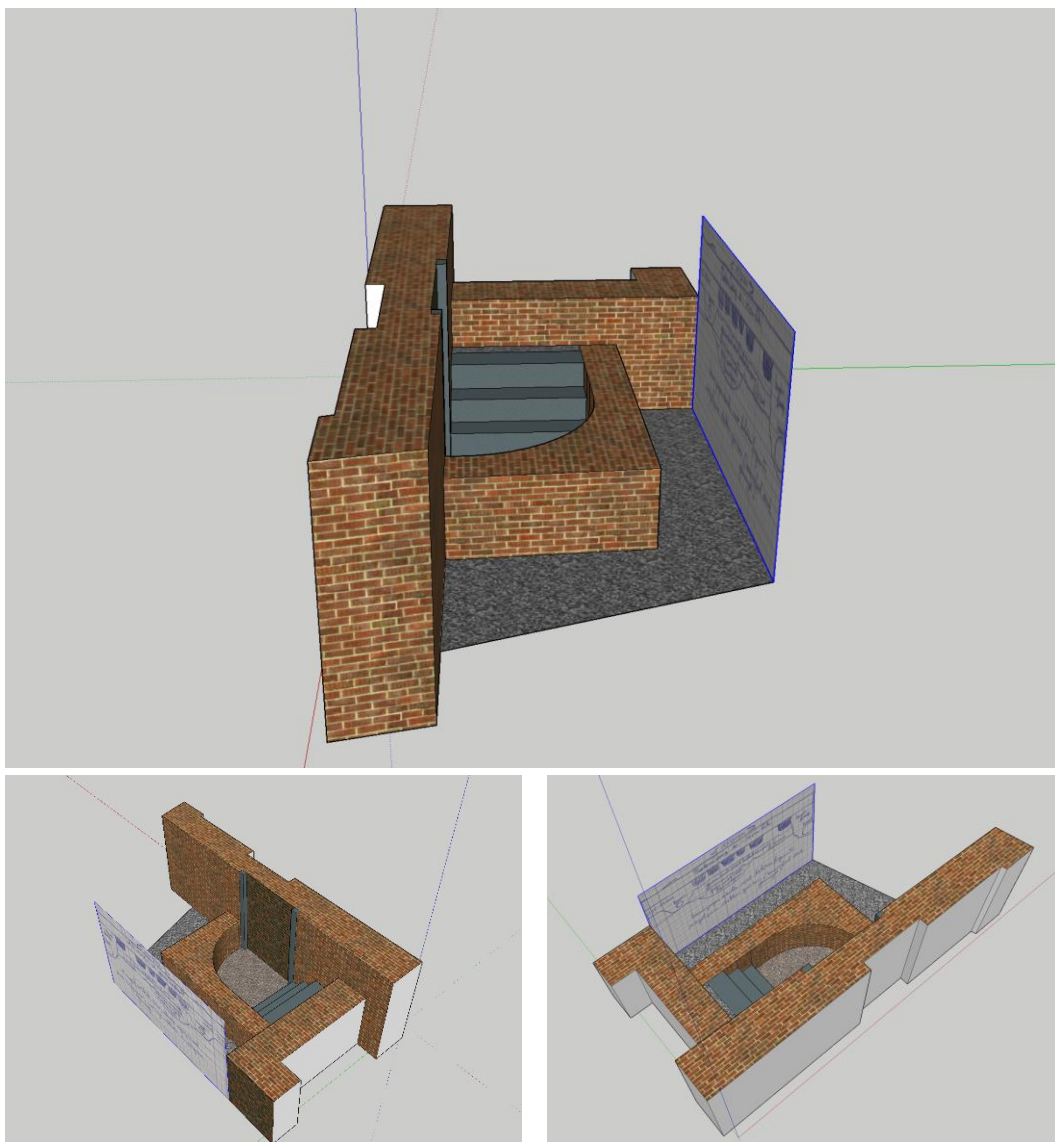

Fig. 32: 3D reconstructie / tekening van de trapconstructie zoals aangetroffen in de plantput in het zuidoostelijke deel van het projectgebied

3. Bibliografie

3.1. Literatuur

VAN DE KONIJNENBURG, R., (2022), Tongeren, Kloosterstraat 1-3-5, archeologienota, Haast-rapport 2022-47, D/2022/12654/47

(<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/24531>)

3.2. Internetbronnen:

ARCHEOLOGISCHE INFORMATIE [HTTP://CA1.ONROERENDERFGOED.BE/](http://ca1.onroerenderfgoed.be/)

CARTESIUS <http://www.cartesius.be>

DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

GEOPORTAAL <https://geo.onroerenderfgoed.be>

GEOPUNT VLAANDEREN <http://www.geopunt.be/kaart>

4. Lijst van de afbeeldingen

COVERFOTO: Werkput “plantgat” (diepte 80 cm)

Fig. 1: bounding box, afbakening van het kadastrale perceel waarop de werken uitgevoerd werden (overgenomen uit archeologienota ID24531)

Fig 2: bouwplan met aanduidingen van de aan te leggen funderingen (groen ingekleurd) zoals opgenomen in archeologienota 24531

Fig 3: bouwplan met aanduidingen van de aan te leggen leidingen zoals opgenomen in archeologienota 24531

Fig 4: het terrein gefotografeerd bij aankomst op 24/05/2024 en details van de leidingensleuven

Fig. 5: de leidingensleuf met een klein deel van het gekasseide oppervlak onder de betonnen ondervloer

Fig. 6: alle-sporenplan, opmeting van het terrein

Fig. 7: veldtekening van het centrale bodemprofiel

Fig. 8: foto van het centrale bodemprofiel en ingekleurde tekening ervan

Fig. 9: veldtekening van het bodemprofiel van de plantput

Fig. 10: foto van het profiel van de plantput en ingekleurde tekening ervan

Fig. 11: het terrein zoals aangetroffen op 7/05/2024

Fig. 12: het keldergat waar de trap uitgebroken werd

Fig. 13: detail uit het alle-sporenplan met aanduiding van de onze waar de afvoerbuizen zijn geplaatst (leidingensleuven)

Fig. 14: de afvoerbuizen centraal in de projectzone met aanduiding van de kasseien

Fig. 15: de afvoerbuizen aan de oostzijde van het projectgebied waar een driehoekig vlak werd aangelegd

Fig. 16: detail uit het alle-sporenplan, opmetingsplan van het archeologisch onderzoek met aanduiding van de plantput

Fig. 17: het eerst aangelegde vlak in de plantput

Fig. 18: het tweede aangelegde vlak in de plantput

Fig. 19: het derde aangelegde vlak in de plantput

Fig. 20: recent tegelafval in de hoek van opvulling van de trapconstructie

Fig. 21: het vierde aangelegde vlak in de plantput

Fig. 22: het vierde aangelegde vlak met aanduiding van de kalkstenen deurstijlen

Fig. 23: De noordgevel van het ten zuiden aanpalend gebouw met links de plantput en aanduiding van de drie keldertoegangen waarvan de linkse (1) dichtgemetseld werd en het trappengat werd opgevuld (nu de plantput), centraal (2) een dichtgemetselde keldertoegang in het bestaande en tot liftkoker omgebouwde trappengat en rechts (3) de keldertoegang zoals die bestond tot voor de afbraak van de aanbouw in de projectzone.

Fig. 24: zicht op de westgevel van de afgebroken aanbouw

Fig. 25: binnenzicht van de afgebroken aanbouw

Fig. 26: De liftkoker / trappengat zoals aangetroffen op 7/05/2024

Fig. 27: De liftkoker / trappengat zoals aangetroffen op 24/05/2024, tijdens de begeleiding en uitgraving van de leidingensleuven en plantput

Fig. 28: De liftkoker / trappengat met de “voorzetmuren” in betonstenen zoals aangetroffen op 11/06/2024 bij een werfcontrole.

Fig. 29: aansluiting van de nieuwe betonvloer in het trappengat bij de bakstenen ommuring

Fig. 30: detail van de nieuw gegoten betonvloer op de oude ondervloer met nog de afdruk van de tegels, de afwering van dat oude vloerniveau

Fig. 31: zicht op de steeg ten westen van de projectzone en - andermaal - een detail van de kasseien onder de oude betonvloer

Fig. 32: 3D reconstructie / tekening van de trapconstructie zoals aangetroffen in de plantput in het zuidoostelijke deel van het projectgebied

5. Bijlagen

Bijlage 01: bounding box

Bijlage 02: Kadasterplan

Bijlage 03: Topografische situering

Bijlage 04: Gegeorefereerd inplantingsplan nieuwbouw

Bijlage 05 Opmetingsplan opgraving / begeleiding van werken, geprojecteerd op het GRB - grijsinten

Bijlage 06: Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte) - projectcode 2024E175 - Bodemprofiel plantput / boomput

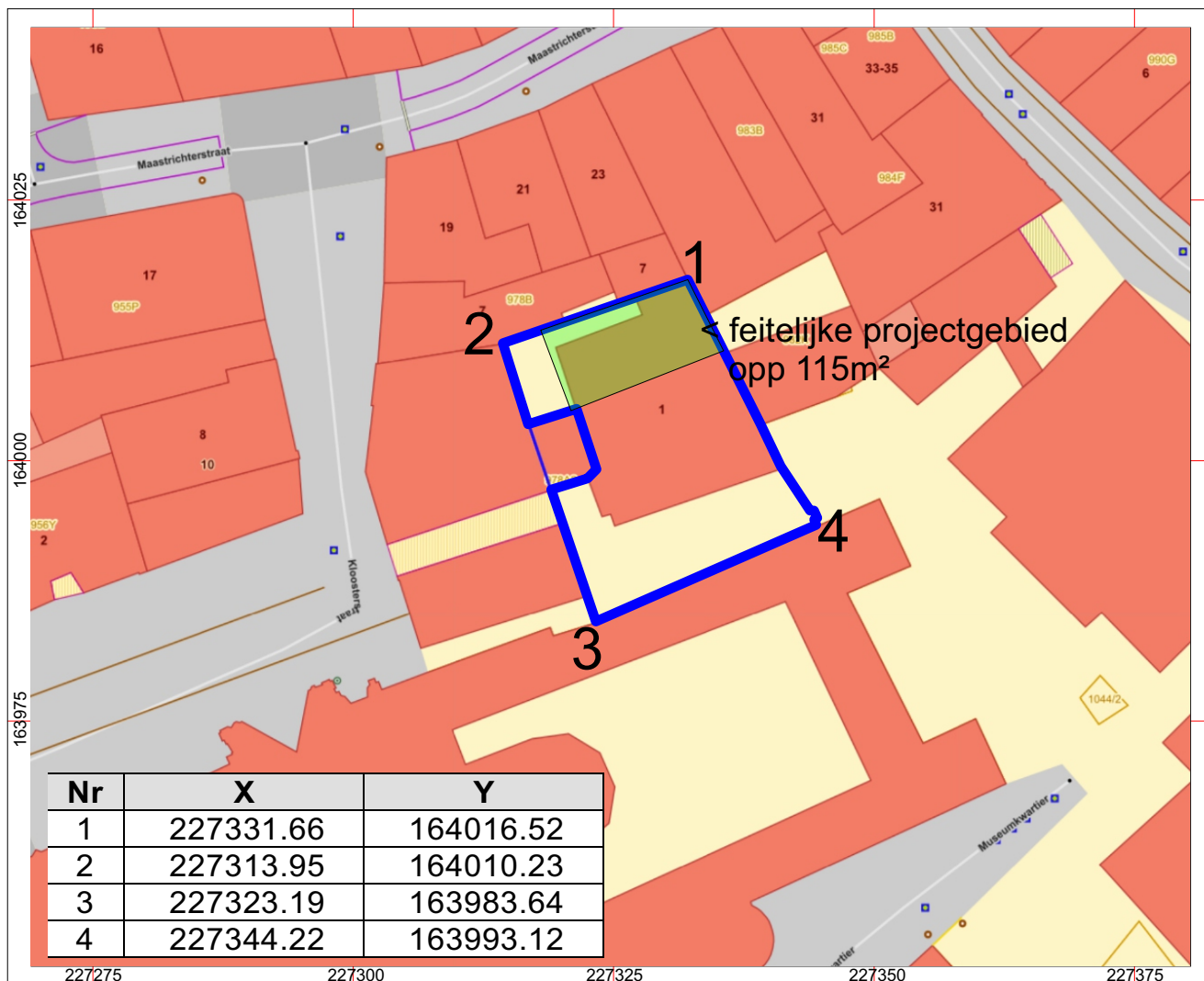
Bijlage 07: Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte) projectcode 2024E175 Bodemprofiel profielput

Bijlage 08: Veldtekeningen bodemprofielen

Bijlage 09: Het alle-sporenplan geprojecteerd op Plan n°2 uit de publicatie van F. Driesen, 1844

Bijlage 10: Het opmetingsplan (alle-sporenplan) geprojecteerd op het nieuwbouwplan zoals aangereikt voor de opmaak van de archeologienota ID25431

Bijlage 01: Project: Tongeren - Kloosterstraat 1-3-5 - Projectcode: 2024E175

bounding box - Bron: www.geopunt.be

Datum aanmaak plan: 21/10/2022 - situering plangebied blauw omkaderd

GRID: Lambert 72 coördinatenstelsel

< 50 m >

Federale
Overheidsdienst
FINANCIEN

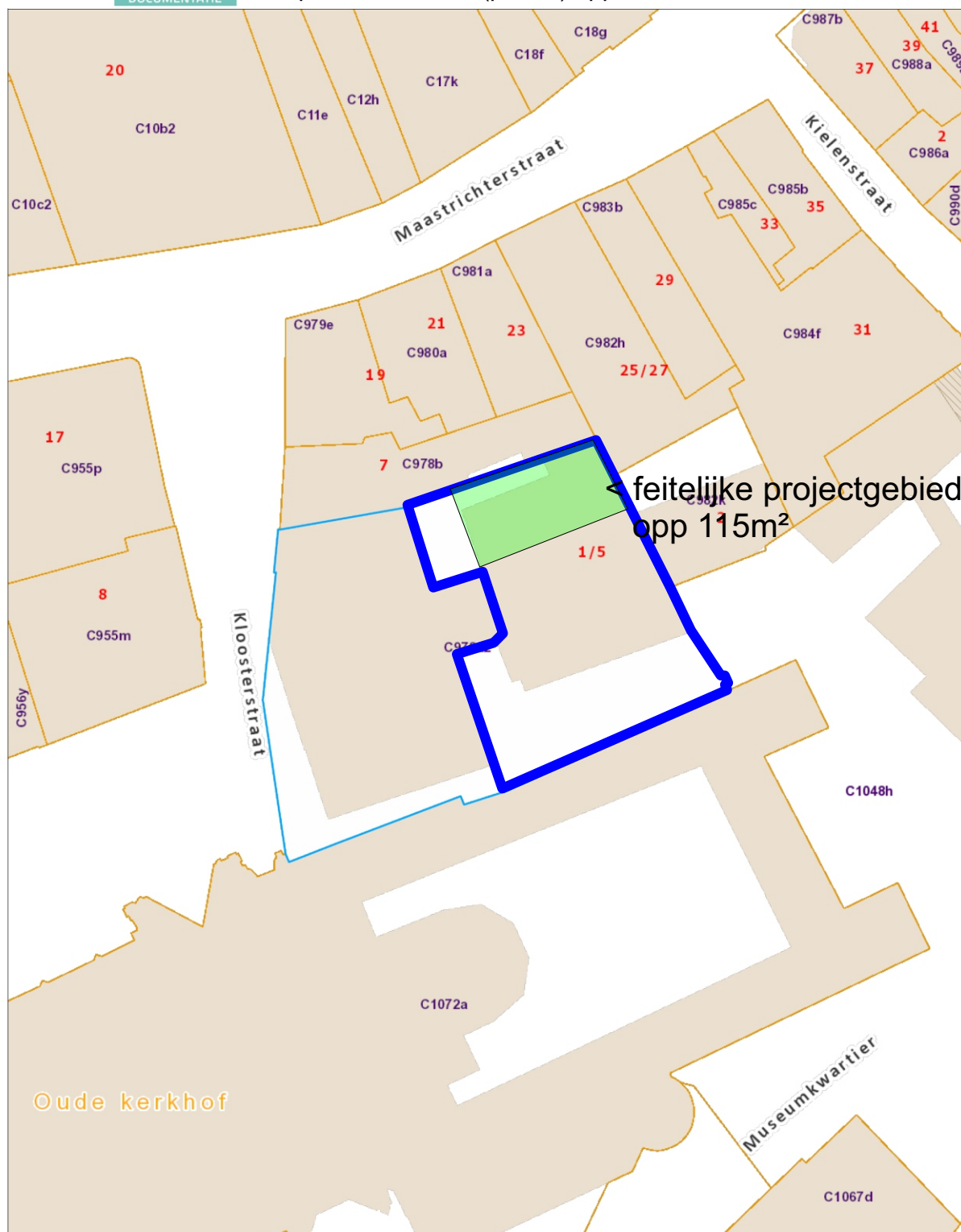
PATRIMONIUM-
DOCUMENTATIE

Uittreksel uit het kadastraal percelenplan

Gecentreerd op:
TONGEREN 1 AFD

perceel C978a2 (partim) oppervlakte 537 m²

Meest recente toestand
Aangemaakt op 20/10/2022
Schaal: 1 : 500

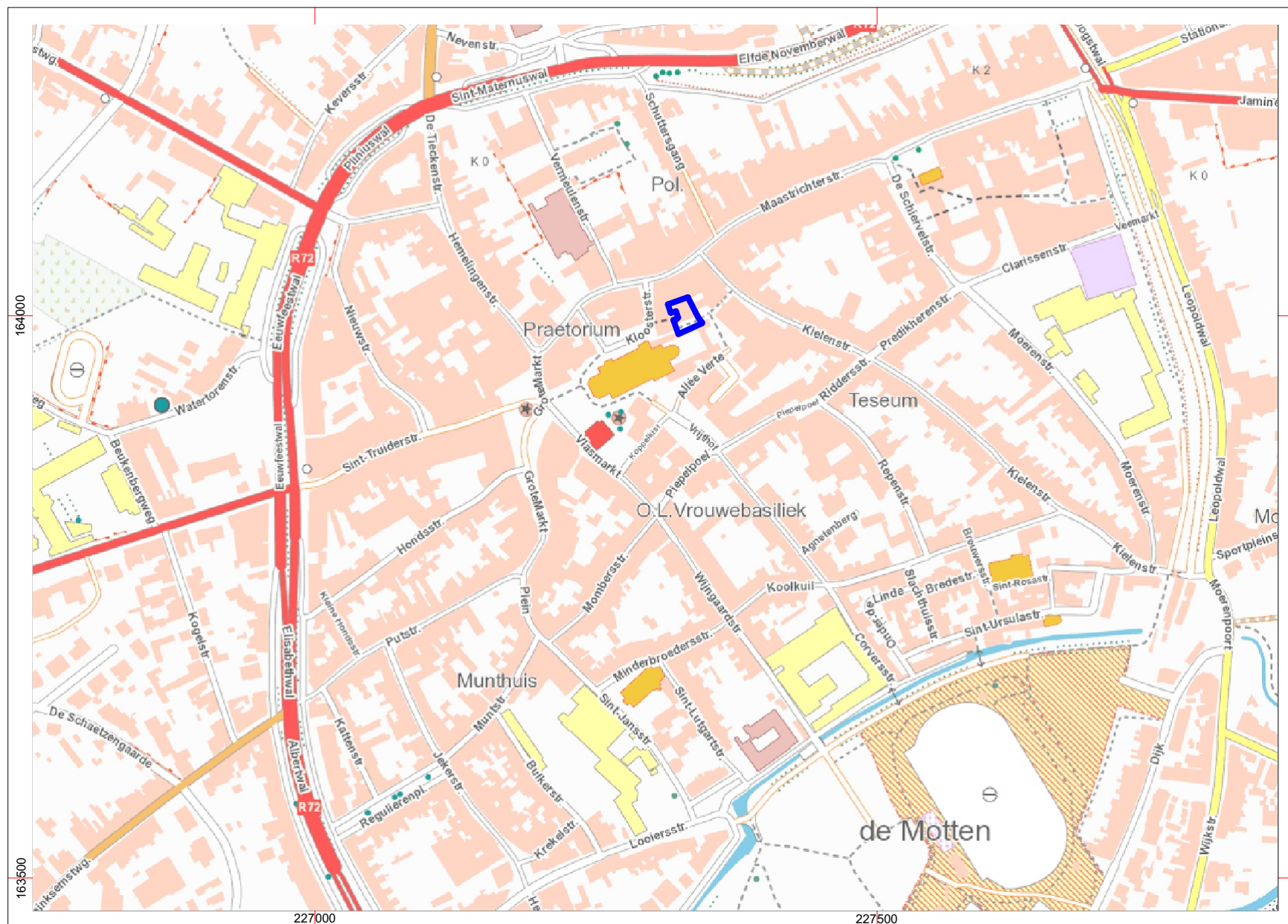

De AAPD is de auteur van het kadastraal percelenplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal percelenplan geleidelijk vervangen door een dataset (= Bpn_Rebu oftewel Gebouwen(gewesten)) beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal percelenplan

Bijlage 02: Project: Tongeren - Kloosterstraat 1-3-5 - Projectcode: 2024E175
kadasterplan - Bron: cadgis viewer
Datum aanmaak plan: 21/10/2022 - situering plangebied blauw omkaderd

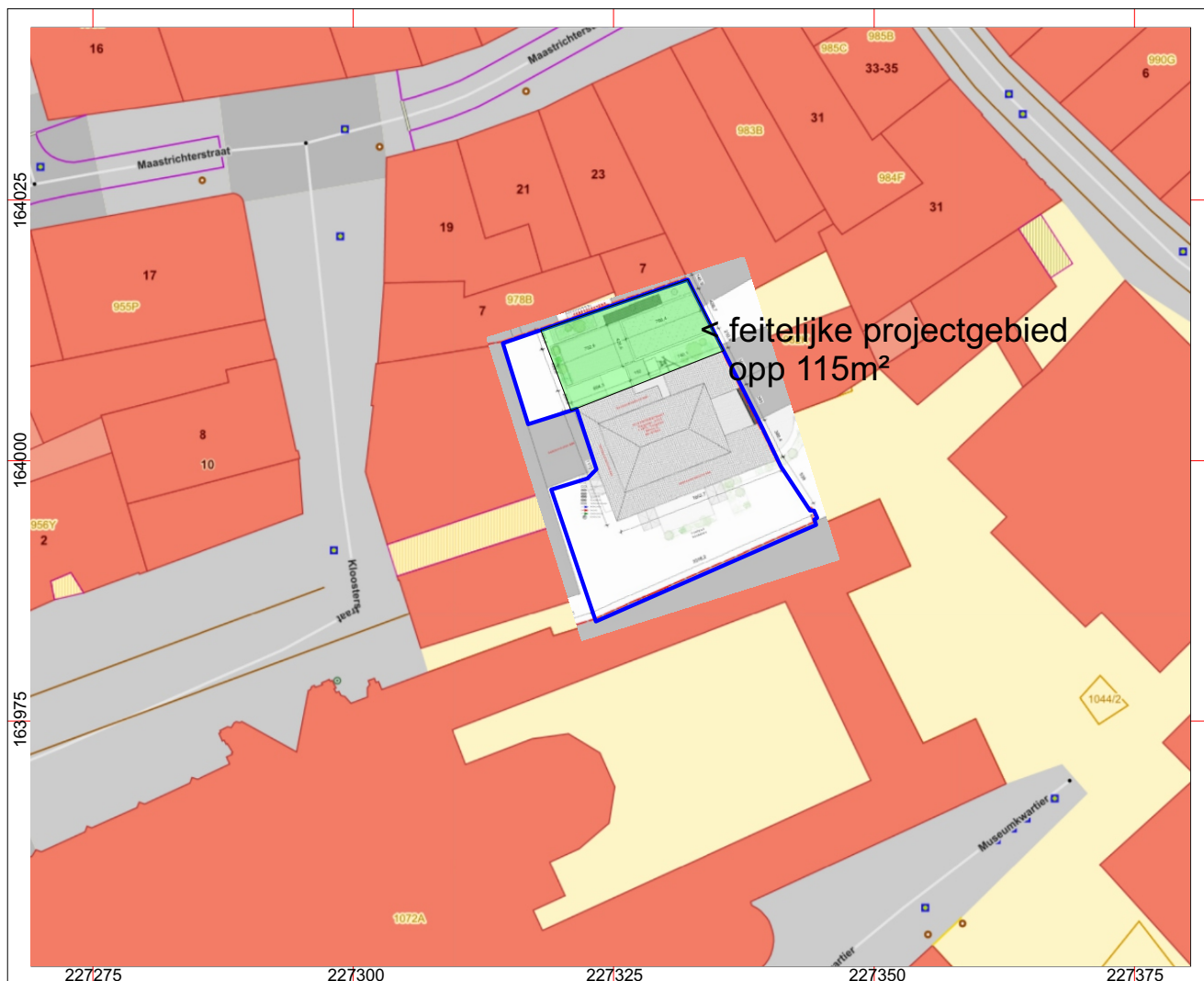

Bijlage 03: Project: Tongeren - Kloosterstraat 1-3-5 - Projectcode: 2024E175
 Topografische kaart - Bron: ngi topoviewer
 Datum aanmaak plan: 21/10/2022 - situering plangebied blauw omkaderd

GRID: Lambert 72 coördinatenstelsel

< 250 m >

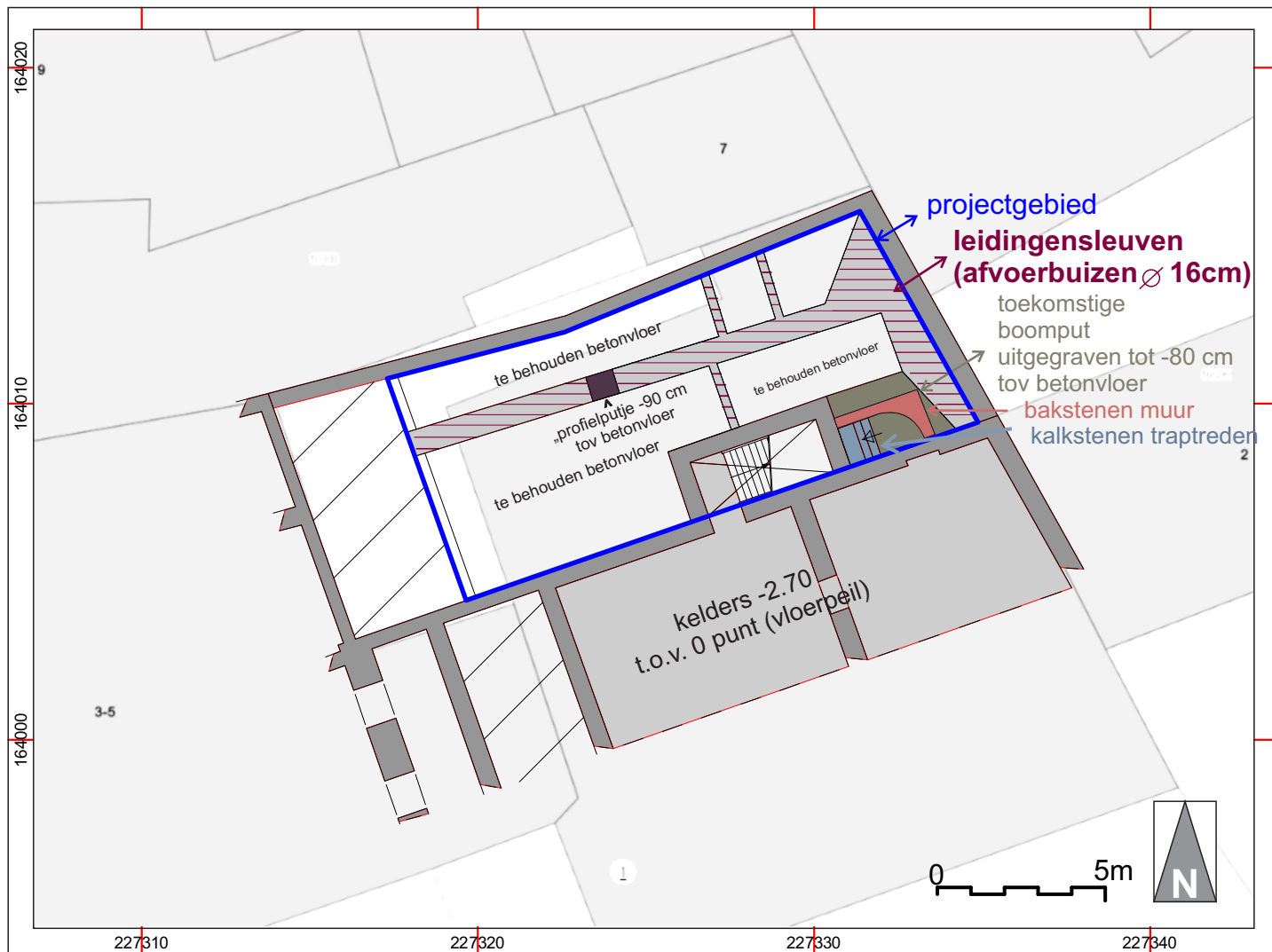
Bijlage 04: Project: Tongeren - Kloosterstraat 1-3-5 - Projectcode: 2024E175
 Gegeoreferend inplantingsplan nieuwbouw - basis: GRB: www.geopunt.be
 Datum aanmaak plan: 21/10/2022 - situering plangebied blauw omkaderd

GRID: Lambert 72 coördinatenstelsel

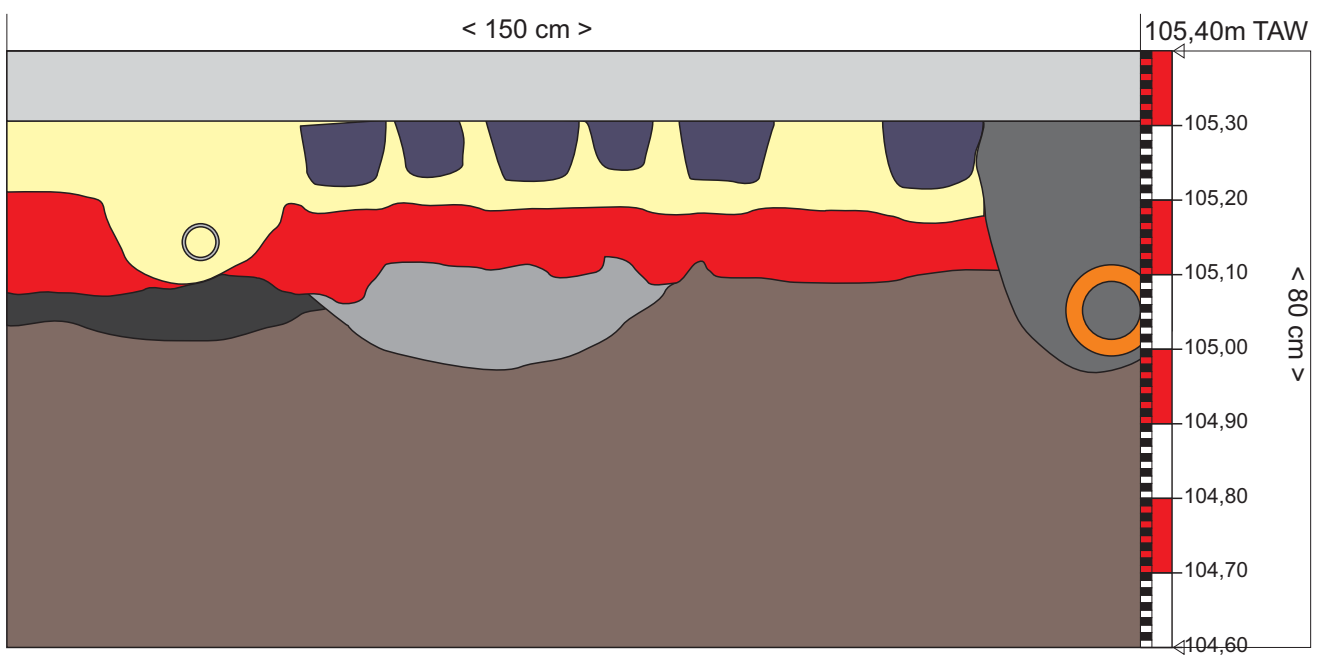
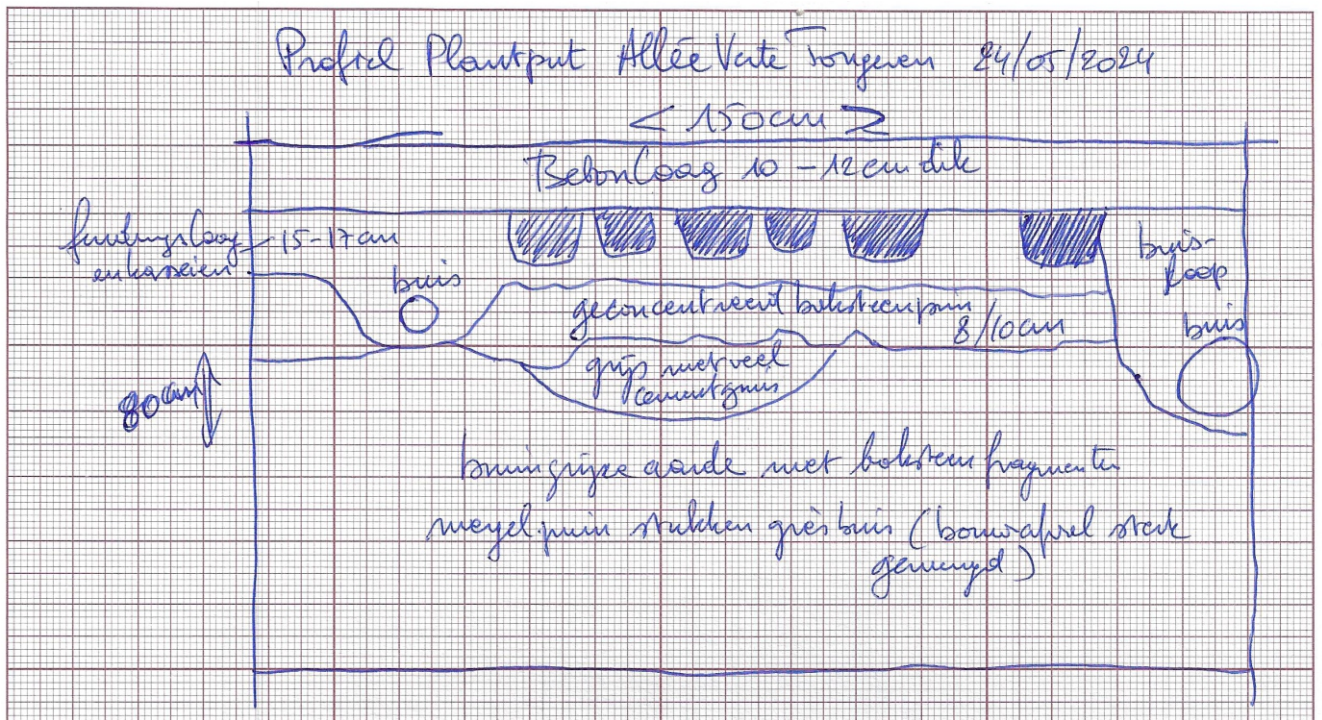

< 50 m >

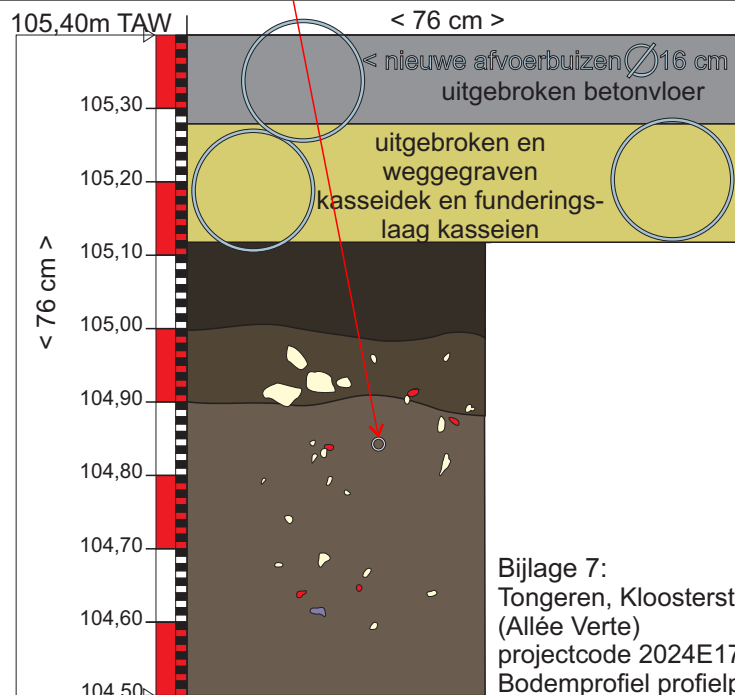
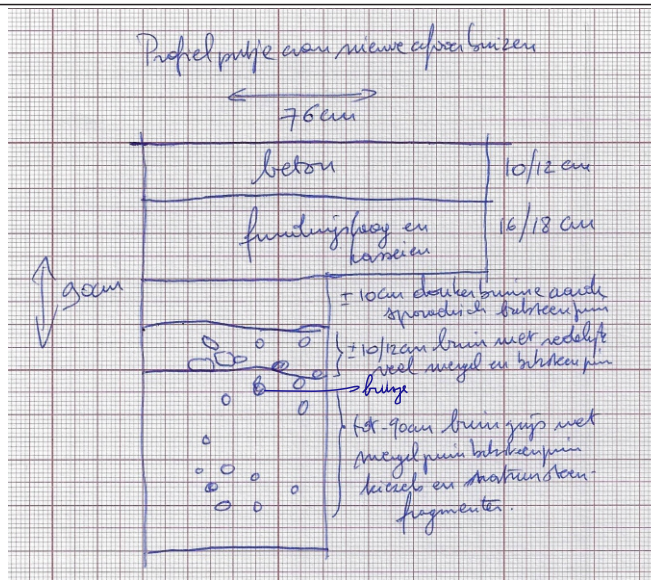

Bijlage 5: Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte) - Projectcode 2024E175
 Opmetingsplan opgraving / begeleiding van werken, geprojecteerd op het GRB - grijs tinten
 Datum uitvoering en opmaak plan 24/05/2024

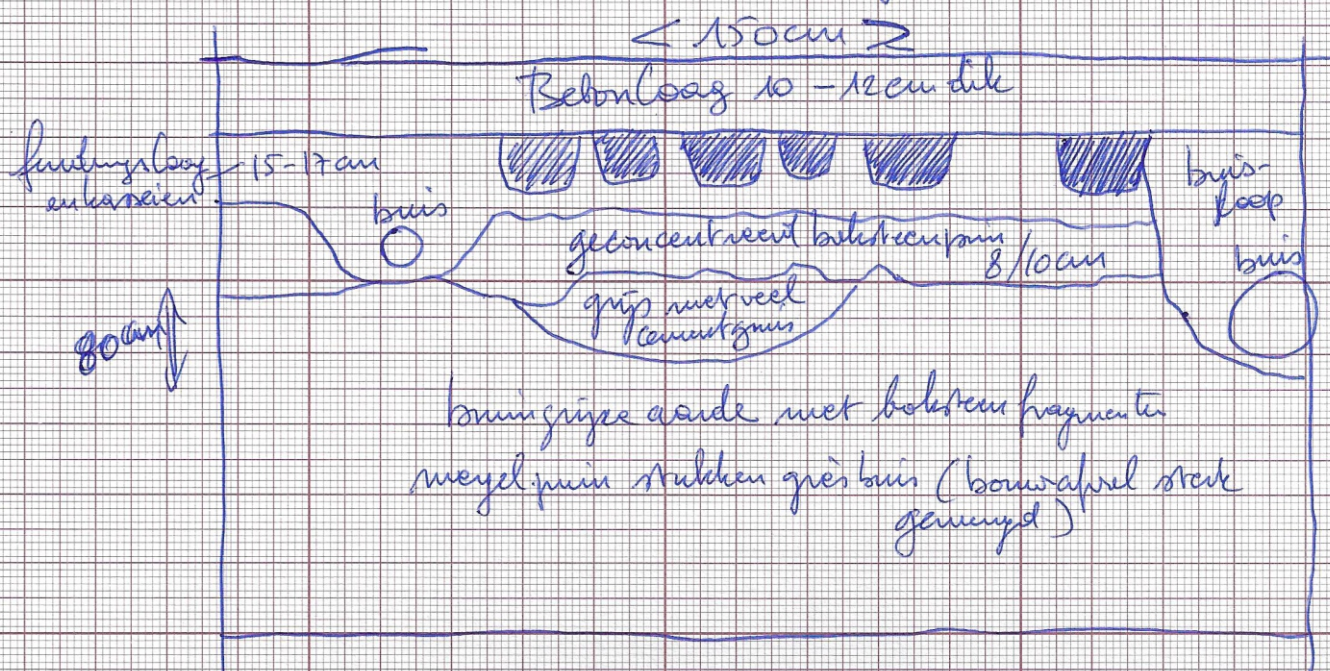
Bijlage 6: Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte) - projectcode 2024E175 - Bodemprofiel plantput / boomput

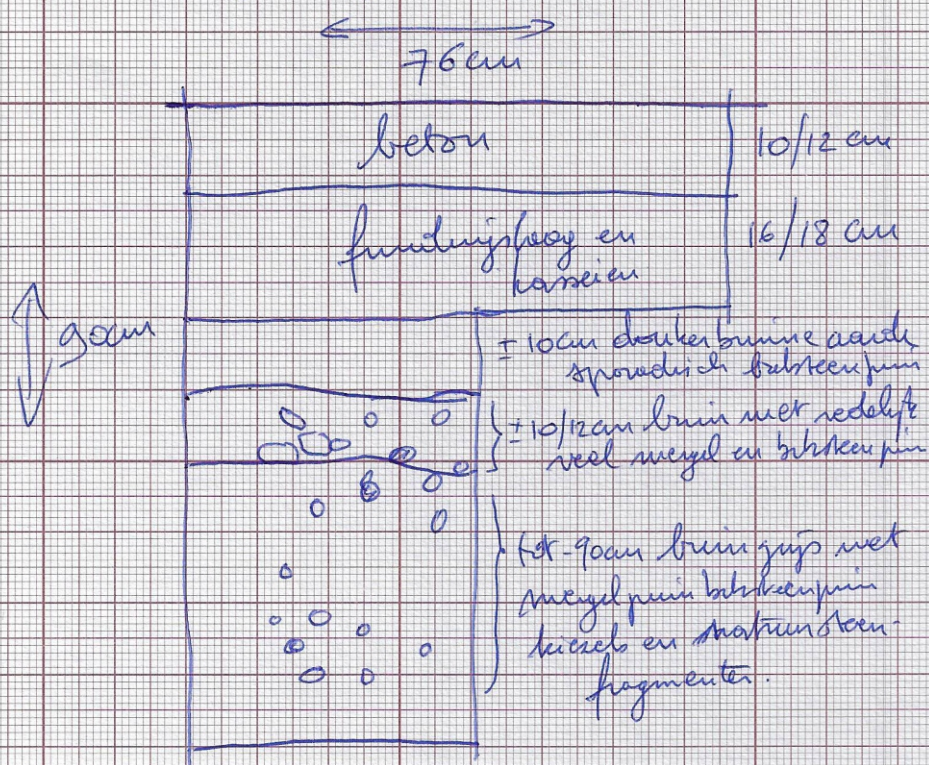

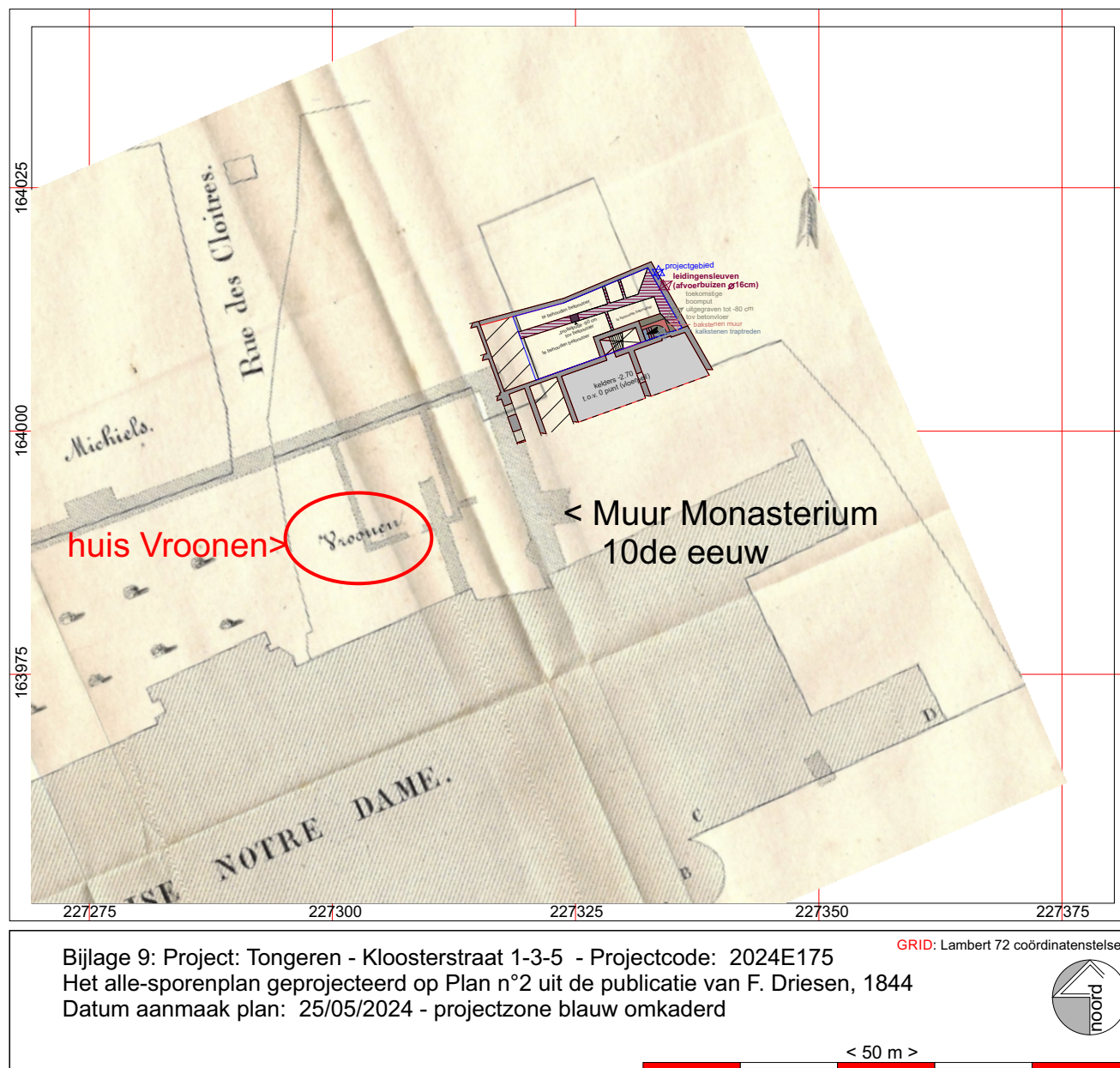
Profiel Plantput Allée Verte Tongeren 24/05/2024

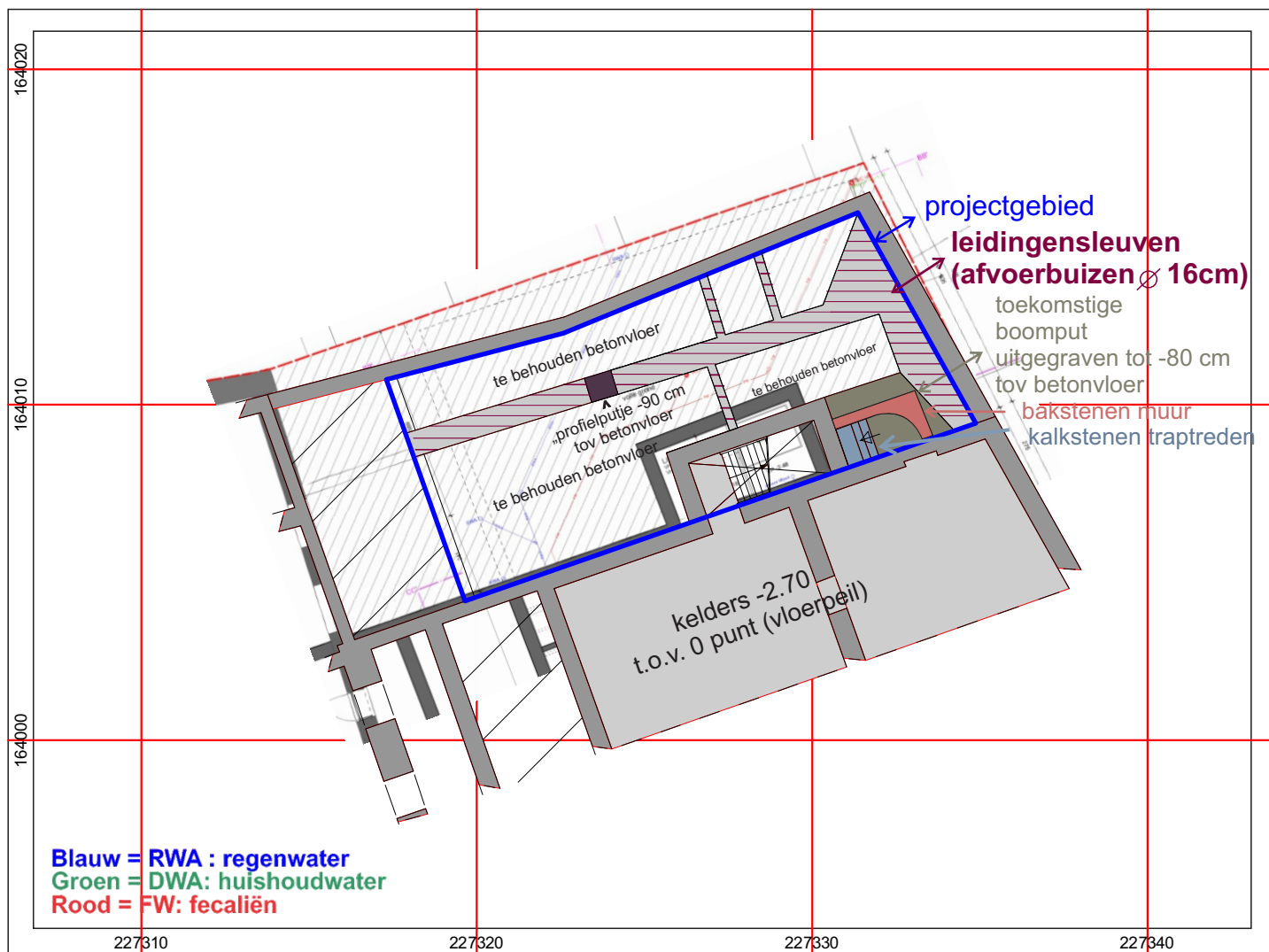

Profiel putje van nieuwe afvoer buizen

Bijlage 10: Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte) - Projectcode 2024E175

Het opmetingsplan (alle-sporenplan) geprojecteerd op het nieuwbouwplan zoals aangereikt voor de opmaak van de archeologienota ID25431 - Datum uitvoering en opmaak plan 24/05/2024

6. Fotolijst

2024E175	FOTOLIJST	Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte)		
nummer	datum opname	actie	kijkrichting	beschrijving
2024E175-01	7/05/2024	afbraakwerken	ZW	uitbraak oude keldertrap
2024E175-02	7/05/2024	afbraakwerken	O	uitbraak oude keldertrap
2024E175-03	7/05/2024	afbraakwerken	O	terrein met tegelvloer en betonnen ondervloer
2024E175-04	7/05/2024	afbraakwerken	W	uitbraak oude keldertrap en terrein
2024E175-05	7/05/2024	afbraakwerken	W	uitbraak oude keldertrap en terrein
2024E175-06	7/05/2024	afbraakwerken	O	terrein
2024E175-07	7/05/2024	afbraakwerken	OZO	terrein
2024E175-08	24/05/2024	begeleiding	O	leidingensleuf zoals aangetroffen op 24/05/2024
2024E175-09	24/05/2024	begeleiding	O	leidingensleuf zoals aangetroffen op 24/05/2024 en profielputje in leidingensleuf
2024E175-10	24/05/2024	begeleiding	W	OZO
2024E175-11	24/05/2024	begeleiding	OZO	leidingensleuven
2024E175-12	24/05/2024	begeleiding	O	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-13	24/05/2024	begeleiding	ZW	leidingensleuven
2024E175-14	24/05/2024	begeleiding	WZW	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-15	24/05/2024	begeleiding	WZW	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-16	24/05/2024	begeleiding	WZW	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-17	24/05/2024	begeleiding	WZW	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-18	24/05/2024	begeleiding	ZW	(plantput) opvulling oude trapconstructie, recente geglazuurde tegelfragmenten
2024E175-19	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-20	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, zicht op oude deurstijl in kalksteen
2024E175-21	24/05/2024	begeleiding	W	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-22	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, zicht op oude deurstijl in kalksteen
2024E175-23	24/05/2024	begeleiding	Z	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-24	24/05/2024	begeleiding	ZW	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-25	24/05/2024	begeleiding	ZW	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-26	24/05/2024	begeleiding	Z	uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, zicht op oude deurstijl in kalksteen

2024E175	FOTOLIJST	Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte)		
nummer	datum opname	actie	kijkrichting	beschrijving
2024E175-27	24/05/2024	begeleiding	N	(plantput) bodemprofiel aan oude trapconstructie
2024E175-28	24/05/2024	begeleiding	N	(plantput) bodemprofiel aan oude trapconstructie
2024E175-29	24/05/2024	begeleiding	N	(plantput) bodemprofiel aan oude trapconstructie
2024E175-30	24/05/2024	begeleiding	O	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-31	24/05/2024	begeleiding	O	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-32	24/05/2024	begeleiding	O	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-33	24/05/2024	begeleiding	W	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-34	24/05/2024	begeleiding	W	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (eerste) traptrede in kalksteen
2024E175-35	24/05/2024	begeleiding	W	leidingensleuven, kasseien bestrating en betonnen ondervloer
2024E175-36	24/05/2024	begeleiding	W	profielput in leidingensleuf
2024E175-37	24/05/2024	begeleiding	O	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-38	24/05/2024	begeleiding	O	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-39	24/05/2024	begeleiding	O	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie
2024E175-40	24/05/2024	begeleiding	W	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (eerste en tweede) traptrede in kalksteen
2024E175-41	24/05/2024	begeleiding	ZW	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (eerste en tweede) traptrede in kalksteen
2024E175-42	24/05/2024	begeleiding	W	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (eerste en tweede) traptrede in kalksteen
2024E175-43	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (eerste en tweede) traptrede in kalksteen
2024E175-44	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (eerste en tweede) traptrede in kalksteen
2024E175-45	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (eerste en tweede) traptrede in kalksteen
2024E175-46	24/05/2024	begeleiding	W	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-47	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen

2024E175	FOTOLIJST	Tongeren, Kloosterstraat 1 (Allée Verte)		
nummer	datum opname	actie	kijkrichting	beschrijving
2024E175-48	24/05/2024	begeleiding	W	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-49	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-50	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-51	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-52	24/05/2024	begeleiding	O	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-53	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-54	24/05/2024	begeleiding	W	leidingensleuf
2024E175-55	24/05/2024	begeleiding	Z	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-56	24/05/2024	begeleiding	Z	noordgevel bestaande en te behouden gebouw
2024E175-57	24/05/2024	begeleiding	O	plantput en oude keldergat hergebruik naar liftkoker
2024E175-58	24/05/2024	begeleiding	N	(plantput) uitbraak oude, eerder reeds opgevulde trapconstructie, (derde) traptrede in kalksteen
2024E175-59	24/05/2024	begeleiding	NW	terreinoverzicht
2024E175-60	24/05/2024	begeleiding	O	terreinoverzicht
2024E175-61	11/06/2024	controle	N-NO	nieuwe betonvloer gegoten op de oude
2024E175-62	11/06/2024	controle	Z	liftkoker - betonstenen wanden gemetst tegen de bestaande bakstenenwanden
2024E175-63	11/06/2024	controle	O-ZO	liftkoker - betonstenen wanden gemetst tegen de bestaande bakstenenwanden
2024E175-64	11/06/2024	controle	O-ZO	liftkoker - betonstenen wanden gemetst tegen de bestaande bakstenenwanden
2024E175-65	11/06/2024	controle	N-NO	nieuwe betonvloer gegoten op de oude

2024E175-36

2024E175-37

2024E175-38

2024E175-39

2024E175-40

2024E175-41

2024E175-42

2024E175-43

2024E175-44

2024E175-45

2024E175-46

2024E175-47

2024E175-48

2024E175-49

2024E175-50

2024E175-51

2024E175-52

2024E175-53

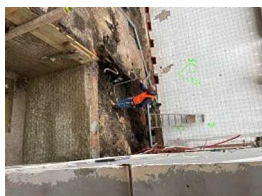
2024E175-54

2024E175-55

2024E175-56

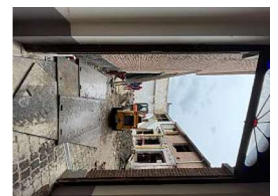
2024E175-57

2024E175-58

2024E175-59

2024E175-60

2024E175-61

2024E175-62

2024E175-63

2024E175-64

2024E175-65